

САЙЛАУ ӨТТІ,
ҮКІМЕТКЕ КІМДЕР
КЕЛЕДІ?

2-бет

ТӘУЕЛСІЗДІК
БӘРІНЕН ҚЫМБАТ

4-бет

КАК ВЫУЧИТЬ
КАЗАХСКИЙ ЯЗЫК
САМОСТОЯТЕЛЬНО
ДОМА С НУЛЯ

12-бет

ҚАЗАҚҰНИ

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҚОҒАМДЫҚ - САЯСИ АПТАЛЫҚ

www.qazaquni.kz

qazaquni2000@gmail.com

2000 жылғы 11 тамыздан шыға бастады

№2 (924) 11.01.2021 жыл

ГУМИЛЕВТЕР – ЖОШЫ ХАННЫҢ ЖИЕНДЕРІ

Ұлы ақын екі революцияны, екі дүниежүзілік соғысты Ленинградтың блокадасын бастан кешіреді. Анна алғашқы өлеңдерін 11 жасында жазады. Әкесі Андрей қызының өлеңіне көңілі толмай «декадент ақын» «менің тегімді былғап қайтесің?» деген. Алайда тума талантқа ештеңе де бөгет бола алмады. Қайсар қыз «Ахматова» деп яғни нағашы әжесінің тегін алады. А.Ахматова туысқан татар халқының ханшайымы Шыңғыстан тараған Жошы ханның ұрпағы-тын.

8-9
бет

МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛДІ БІЛУ – ҚАЗАҚСТАННЫҢ ӘРБІР АЗАМАТЫНЫҢ МІНДЕТІ!

...Иә, мемлекеттік тілді міндеттеу – мемлекеттің міндеті. Отыз жыл парызын орындамағандар, тіпті әлемде жоқ парадокс – мемлекеттік тілді білмей-ақ мемлекеттік қызметте отырғандар да жеткілікті, енді міндетті орындауына тура келетін кез келді. ҚР Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың бағдарлы бас мақаласынан осыны ұқтық, көңілге түйдік. Ендігі кезекте тиісті заңдар қабылдау күтіп тұрғаны – күннің шықпай қоймайтындай анық қағида! Мемлекет басшысының мемлекеттік тілді білуге міндеттеуге арналған Үндеуі – Тәуелсіздіктің төртінші онжылдығының жарқын бастауы деп білеміз! Өйткені, мақалада баса назар аударып, атап айтылғандай: «Еліміздің басты нышандарының бірі – мемлекеттік тіл».

7
бет

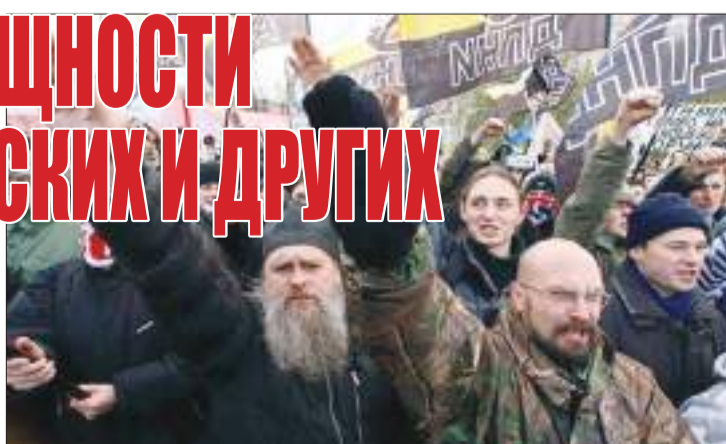
БЕЙНЕТ пен ЗЕЙНЕТ

...Бір қарағанда зейнетақыға қатысты біздің заңымызда кемшілік жоқ сияқты. Олай болса біздегі зейнетақы неге қатардағы тұрғындарымыздың қарапайым ғана күнделікті тұрмыстық сұраныстарын өтеуге жетпейді? Олар да өмір бойы ауыр жұмысқа жегіліп сіңірлерін созды емес пе? Олар да бейнеттің зейнетін көруге құқылы ғой. Әлде олар қоғамға пайдасы шамалы кеңседе отырып, керек те керексіз қағаздарды толтырып күнін өткізетін шенеуніктерге қарағанда аз еңбек етіп пе? Елдің негізгі байлығын жасайтын жұмысшылар екені баяғыдан белгілі. Кеншілер кен қазып шығарады, құрылысшылар баспана тұрғызады, малшылар мен диқандар ет пен астық өндіріп халықты асырайды. Солай бола тұра олар неге шенеуніктерден кем жалақы, мардымсыз зейнетақы алуы керек?

3
бет

О ПРОВОКАЦИОННОЙ СУЩНОСТИ НИКОНОВЫХ, ЖИРИНОВСКИХ И ДРУГИХ

10 декабря в эфире 1-го канала председатель комитета Госдумы по образованию и науке В.Никонов в эфире программы «Большая игра» заявил: «Казахстана просто не существовало, Северный Казахстан вообще не был заселен. Они существовали, но гораздо южнее. И, собственно, территория Казахстана – это большой подарок со стороны России и Советского Союза».

ДИМАШ ҚҰДАЙБЕРГЕН

АҚШ президентінің
инаугурациясын мерекелеу
апталығына қатысады

16
бет

САЙЛАУ ӨТТІ, ҮКІМЕТКЕ КІМДЕР КЕЛЕДІ?

Сонымен бес жылда бір келетін Парламенттегі Мәжіліс және жергілікті мәслихат депутаттарын сайлау науқаны да өте шықты. Қазақстан халқы өздері қалаған партияларға дауыс беріп, биылғы оныншы қаңтар ел өміріндегі тарихи дата ретінде ұлттымыздың жылнамасына жазылды.

«Тойдың болғанынан боладысы қызық» демекші, жұрт сарыла күткен, өткен жылдарға қарағанда әділ өтеді деп үміттенген халық таңдауының да есеп-қисабы шығарылып үлгерді. ҚРОрталық сайлау комиссиясының хатшысы Сәбила Мұстафинаның дерегінше, «Ауыл» халықтық-демократиялық патриоттық партиясы 5,29, «NurOtan» партиясы 71,09%, «ADAL» саяси партиясы 3,57, Қазақстанның «Ақжол» демократиялық партиясы 10,95 және «Қазақстанның Халық партиясы» 9,10 пайыз дауыс жинады.

Естеріңізге сала кетсек, Конституциялық мерзімге сай өткен Мәжіліс сайлауына қатысқан 5 партиядан барлығы 312 кандидат, оның ішінде: «Ауыл» — 19; «NurOtan» — 126; «ADAL» — 16; «Ақжол» — 38 және «Қазақстанның Халық партиясынан» — 113 адам бар. Ал жергілікті мәслихаттарға 832, оның ішінде «Ауыл» — 158, «NurOtan» — 216, «ADAL» — 215, «Ақжол» — 174, «Қазақстан Халық партиясы» 69 үміткерін тіркеген.

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев елордадағы Оқушылар сарайында орналасқан №58 сайлау учаскесінде дауыс бергеннен кейін БАҚ өкілдеріне сұхбатында: «Әр сайлау — азаматтық батылдыққа маңызды емтихан. Біздің Парламентте әр түрлі партия болады деп қатты үміттенемін. Еліміздің болашағы, тағдыры туралы Парламентте пікірталастар болуы керек, бұл бірінші. Екіншіден, парламент өте сапалы заңдар қабылдауы керек», — деді ол.

Мемлекет басшысының айтуынша, сайлау өткеннен кейін біздегі Заңға сәйкес Үкімет отставкаға кетуі тиіс. «Үкіметке қатысты айтар болсам, біздің заңнамамызға сәйкес, ол отставкаға кетуі тиіс. Сайлау аяқталғаннан кейін, таяу уақытта Премьер-Министрдің, сонымен қатар Үкімет мүшелерінің кандидату-

ралары бойынша депутаттардың жана құрамымен, фракция басшыларымен кенесу үшін Парламентке барамын. Сіздер жедел ақпарат аласыздар деп ойлаймын», — деді Қ. Тоқаев.

Саяси реформалар әлі де жалғасады деген Қ.Тоқаев 15 қаңтар күні Парламентте үндеу жасайтынын айтты. «Реформалар дайындалып жатыр. Реформалар тоқтап қалмауы тиіс. 15 қаңтарда Парламентте сөз сөйлеп, оның ішінде Мәжілістің жана құрамына да үндеу жасаймын. Одан кейін Ұлттық қоғамдық сенім кеңесінің отырысы өтіп, онда реформалар мәселесіне қатысты өте байыпты әңгіме болады», — деді Мемлекет басшысы.

Қалай болғанда да сайлау өтті. Енді «Үкіметтің жана құрамына кімдер кіреді?» деген сұрақ тұр көпшіліктің көкейінде.

ҚОҒАМДЫҚ КЕҢЕС ҰСЫНЫСЫ ЕСКЕРІЛЕДІ

Қоғамдық кеңестердің ұсынысын мемлекеттік органдар міндетті түрде қарауы керек. ОКҚ-да өткен баспасөз мәслихатында Ақпарат және қоғамдық даму вице-министрі Болат Тілепов осылай мәлімдеді.

«Бұл жерде шынайы әрі нақты тетіктер туралы сөз қозғалып отыр. Кеңес беруші орган ретінде қоғамдық кеңестер ұсыныс әзірлеуі керек. Ол ұсыныстар жаңа түзетулерге сәйкес, қандай да бір мемлекеттік органдарда міндетті түрде қаралуы керек», — деді Болат Тілепов тілшілердің сұрағына жауап

бере отырып. Оның айтуынша, ұсыныстар қабылданбауы да мүмкін. Бірақ одан не үшін бас тартатынын нақты түсіндіріп, мемлекеттік органдар негіздеме беруі тиіс.

Естеріңізге сала кетейік, Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев «Қоғамдық кеңестер туралы» заңға елде 2015 жылдан бері белсенді жұмыс істеп келе жатқан аталған қоғамдық институттардың қызметін жаңа деңгейге шығаратын бірқатар түзетулерге қол қойған болатын. «Қоғамдық кеңестер туралы» заң оның құқықтары мен міндеттерін аз да болса кеңейтті.

АССАМБЛЕЯ ДЕПУТАТТАРЫ АНЫҚТАЛДЫ

Елордада Бейбітшілік және келісім сарайында Қазақстан ұсынылған ҚР Парламенті Мәжілісінің депутаттарын сайлау бойынша ҚХА-ның XXVIII сессиясы өтті.

Дауыс беруге қатысқан ҚХА мүшелерінің жалпы саны 351 адам болды. Мәжіліс депутаты кандидатына берілген бюллетендер: Сауытбек Абраханов — 298, Аветик Амириханян — 270, Ильяс Буларов — 274, Наталья Дементьева — 292, Юрий Ли — 282, Вакиль Набиев — 285, Шамиль Осин — 271, Владимир Тохтасунов —

277, Абилфас Хамедов — 290. Қазақстан халқы Ассамблеясынан сайланатын ҚР Парламенті Мәжіліс депутатыларын Орталық сайлау комиссиясы шығарады. Сессияның айрықша құқығы — Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің тоғыз депутатын сайлау. Осы орайда «Қазақстан Республикасындағы сайлау туралы» ҚР Конституциялық заңының 93-1-бабына сәйкес сессияда Ассамблеядан сайланатын ҚР Парламенті Мәжілісінің депутаттығына ҚХА Кеңесі ұсынған үміткерлерге дауыс берілді.

ҚЫМБАТШЫЛЫҚ ҚАРҚЫНЫН ЖОҒАЛТҚАН ЖОҚ

Өткен жылы баға азық-түлік тауарларына 11,3, азық-түлік емес тауарларына 5,5, ақылы қызметтерге 4,2 пайызға жоғарылады. Мұндай деректі ҚР Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігінің Ұлттық статистика бюросы ұсынды.

Ведомство мәліметінше, өткен жылда бағаның өсуі құмшекерге — 33,9, күнбағыс майына — 33,7, жармаларға — 28,7, жұмыртқаға — 20, картопқа — 16,8, ұнға — 16,3, жаңа жиналған көкөністерге, қой етіне — 15,4, жана жиналған жемістерге — 14,9, макарон өнімдеріне — 14,7, сары майға — 13,6, жылқы етіне — 11,9, мейекті ірімшікке — 11,4, шайға — 11,2, мұздатылған балыққа — 10,1, сиыр етіне — 10, сүтке — 9,7, шошқа етіне — 8, нанға 5,9 пайыз деңгейінде белгіленді. Темекі өнімдері — 14,9, минералды және ас суы — 10,4, алкогольді сусындар 7,8 пайызға қымбаттады. Бағаның төмендеуі тауықтың сирағына — 5,7, сөкке — 2,6, күрішке 1,7 пайыз тіркелді.

Баға өсімі алтыннан жасалған зергерлік бұйымдарға — 13, жұғыш және тасалағыш құралдарға — 10,2, дәрі-дәрмекке — 9,9, жеке қолданылатын тауарларға — 9,4, тұрмыстық аспаптарға — 8, автомобильдерге — 7,3, ноутбуктерге — 6,7, жиһаз және үйге қажетті заттарға — 6,6, ыдыс-аяққа — 6,1, киім және аяқ киімге 4,8 пайызды құрады. Тас көмір — 3,5, бензин 2,5 пайыз қымбаттап, дизель отыны 6,6 пайызға арзандады. Байқап отырғандарыңыздай, өткен жыл пандемиямен ғана емес қымбатшылық құрсауымен де есте қалды.

БЖЗҚ ҚАРЖЫСЫ ПАЙДАЛАНЫЛМАСА, КЕРІ ҚАЙТАРЫЛАДЫ

Зейнетақы қорынан алынған қаражат 45 күннің ішінде мақсатты түрде жұмсалмаса ол толық көлемде азаматтың БЖЗҚ-дағы қорына кері қайтарылады. Бұл туралы «Отбасы банкі» басқарма төрағасы Ләззат Ибрагимова Facebook-де өткен тікелей эфир барысында айтты.

Оның айтуынша, зейнетақы жинақтарын пайдалану үшін жаңартылған «жеткіліктілік шегі» жарияланды. Зейнетақы жинағын баспанаға жұмсауға арналған онлайн-платформа іске қосылады. Зейнетақы жинағынан алуға болатын сома БЖЗҚ сайтында автоматты түрде көрсетіледі. Зейнетақы қорынан алынған қаражатты ешкім бұғаттай алмайды.

«Арнаулы есепшотты тек қана онлайн ашуға болады. Ең дұрысы оны сіз біздің порталда өтінім беретін кездеу тетігіне қатыспайтын болсаңыз, онда арнаулы есепшот ашудың қажеті жоқ. Сондықтан асықпаңыздар. Бір реттік зейнетақы төлемге арналған арнаулы ағымдық есепшот барлық жағынан қорғалған. Тіпті, бір жерден қарыз ақша алуыңызға байланысты қандайда бір кредитор, үшінші тұлға сот шешімімен сіздің екінші деңгейдегі банктегі кез келген есепшотыңызды бұғаттаса да бұл есепшотты еш бұғаттай алмайды. Ал егер осы уақытта сіз басқа жаққа кетіп қалып, қаражатыңызды пайдалана алмасаңыз, онда 45 күннен кейін оны біз қаражатты сіздің Бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қорыңыздағы есепшотыңызға қайтарамыз», — деді Ләззат Ибрагимова.

ПАСПОРТТАРДЫҢ ӘЛЕМДІК РЕЙТИНГІ ЖАРИЯЛАНДЫ

Henley & Partners консалтингтік компаниясы жылдағы дәстүр бойынша саяхат үшін ыңғайлы әрі ең тартымды паспорттар рейтингін жариялады. Қазақстан паспорты әлемдік рейтингіде 70-орында тұр.

Henley Passport Index рейтингі Халықаралық әуе көлігі қауымдастығының (IATA) эксклюзивті мәліметтеріне негізделген. 199 елдің төлқұжаты мен 227 туристік бағаты қамтыды. Еске сала кетсек елде визалық саясаттың өзгертілуіне байланысты рейтинг

жыл бойы жаңартылып отырады. Төлқұжаттар рейтингінің алғашқы бестігінде Жапония, Сингапур, Германия, Оңтүстік Корея мен Финляндия тұр. Мәселен, Жапонияның паспортымен әлемнің 191 еліне саяхаттауға болады. Ал Қазақстан биылғы рейтингіде 70-ші орыннан көрінді. 70-ші орында сонымен қатар Беларусь пен Қытай тұр. Қазақстан мен аталған осы екі елдің азаматтары әлемнің 75 еліне ұшып бара алады екен. Еске сала кетсек бұл туралы рейтингте Қазақстан паспорты 67-ші орыннан көрінген еді.

ЕҢБЕК ЗАҢНАМАСЫН БҰЗҒАҢДАР АЙЫППҰЛ АРҚАЛАДЫ

Жұмысшыларға жалақы төлемей келген 1 мыңнан астам кәсіпорынға айыппұл салыны. Сөйтіп 2020 жылдың мемлекеттік өңір инспекторлары 31 мыңнан астам жұмыскердің құқығын қорғады.

2020 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша мемлекеттік еңбек инспекторлары республиканың 1184 кәсіпорнында 31 мың жұмыскер алдында 4,2 млрд. теңгеден астам жалақы берешегі бар екенін анықтады. Аталған кәсіпорын

басшыларына орындалуға міндетті 790 нұсқама беріліп, 106,4 млн. теңгеден астам айыппұл салынды. Қолданылған шаралардың нәтижесінде, оның ішінде жалақы бойынша берешекті өтеудің мерзімі мен кестесін қатаң белгілеу арқылы 31 мыңнан астам жұмыскердің құқығы қорғалып, оларға 4,2 млрд. теңге төленді. Жалпы, өткен жылы мемлекеттік еңбек инспекторлары 3,9 мың тексеру жүргізді. ҚР еңбек заңнамасын бұзудың 6,1 мыңнан астам фактісі анықталып, 174,3 млн. теңге сомаға айыппұл салынды.

Қарама-қайшылыққа толы, әділетсіздік пен арам пиғылдан арыла алмаған біздің қоғамдағы көптің көкейінде жүрген, жылдар бойы тұрғындар тарапынан көтеріліп келе жатқан бұл мәселе өзектілігін ешқашан жоймайтын шығар. Телеарна-ларда айтылып, басылымдарда жиі жазылса да толық шешімін тапқан жоқ, жақын жылдарда түйені тарқатыла қояды дегенге де сенім аз. Оны өздеріңіз де білесіздер, сол баяғы айта-айта жауыр болған еңбек жалақысы мен зейнетақы мәселесі...

айырықша айлық, зейнетақы алатындай не бітірілген?» деген ойларын ашық айтып жатыр.

«Онда тұрған не бар? Іштарлықты қойып, қайта қуана қол соқпайсыңдар ма?» дейтін болар кейбіреулер. Дұрыс, біз де қуаныштымыз. Тіпті 170 емес, 500 мың теңге зейнетақы тағайындасын, оған қарсылығымыз жоқ. Бірақ, жалпы алғанда біздегі жалақы мен зейнетақы тағайындаудағы заңдарымыздың әділдікке негізделмегені жұртшылықты мазаалайтыны анық. Бұл жерде біз қатардағы қарапайым халықты айтып отырмыз. «Қолыңнан келсе

жыл немесе одан да көп азаматтарға ең төменгі күнкөріс деңгейінің жоғары мөлшері – 100% немесе 28 284 теңге төленеді. Елдегі қолайлы қаржылық жағдайға немесе инфляцияға байланысты өзгерістер енгізіліп отырады. Айталық, үстіміздегі жаңа жылдан бастап мемлекеттік базалық зейнетақының ең төменгі мөлшері өсті. Егер былтыр ол 17 641 теңге болса, 2021 жылы 18 524 теңгеге жетті. Сондай-ақ, ең төменгі зейнетақы да 40 441 теңгеден 43 272 теңгеге дейін өсті деген сөз. Бұл нормалар Президент қол қойған 2021-2023 жылдарға арналған республикалық бюджет

түгіл, тамағыңа жетпейді. Әлсін-әлсін қымбаттайтын коммуналдық төлемдерді айтпаған күннің өзінде. Осыны жоспарлайтын біздегі экономистер үшке үшті қоса алмайтын «екілік» бағадан көз ашпайтын оқушыдан да сауатсыз ба деп қаласыз. Заң жобасын ұсынатын, бюджет қаржысын жоспарлайтын біздің үкімет құрамындағы салалық министрліктердегі отырған есі дұрыс маман болса алдымен төмен түсіп, нарық пен халықтың жағдайын зерттеп саралайтын еді. Сосын барып елді күлдірмейтін, дәлірек айтсақ халықты қорламайтын

Біз бір ғана Сыртқы істер министрлігін айтып отырған жоқпыз. Өзге де салалық министрліктердегі жалақы да осы деңгейлес, кейбірінде одан да жоғары. Сонда жаңағы министрлер мен орынбасарлары осыншалық жалақы алатындай дүниені төңкеріп тастап па? Министрлеріміз мықты болса елдің экономикасы баяғыда дамып кетер еді ғой. Оған біздің елдің қазба және өзге де табиғи байлықтары жетерлік. Тек қана жолын тауып үйлестіре білу керек. Соған да олардың біліктілігі мен шамасы жетпей жатыр. Дәлірек айтсақ оған деген таза ниеті мен ынтыас жоқ.

Мүмкіндік дегеннен шығады, жері тар, суы аз, табиғи байлықтары шамалы елдердің де айлық табыстары біздерден жоғары. Соған орай халықтың тұрмысы да жақсы. Неге? Өйткені олар мемлекет қаржысын ұрламайды, экономиканы әртараптандырып, халықтың жемісті еңбек етуіне мол мүмкіндіктер жасаған. Мысалы, жоғары жалақыларын айтпаған күннің өзінде Австралияда айына берілетін зейнетақы – 1000, Испанияда – 1099, Италияда – 1320, тіпті кеше ғана кеңестік мемлекетте өмір сүрген Литвада – 408, Эстонияда – 656 АҚШ доллары деңгейінде. Бұл рәсімдерде Қазакстандағы орташа зейнетақы мөлшері – 212 АҚШ долларына тең деп айтылған. Осы көрсеткіштің қаншалықты шындыққа сай келетінін айта алмаймыз. Егер министрлер мен депутаттардың және де түрлі деңгейдегі әкімдердің зейнетақыларын есептегенде бәлкім дұрыс та шығар. Біздің ел мемлекеттік қызметкерлер мен лауазымдылар саны жағынан әлемде алдыңғы қатарда тұрғаны белгілі. Ал қарапайым адамдардың алатын зейнетақысы бұл көрсеткіштің маңына да жолдай алмайтыны айтпаса да түсінікті.

Экономиканы дамыту үшін өндірісті өркендету керектігін аз да болса сауаты бар адамның бәрі біледі. Біздегі өндіріс өлімші жағдайда. Оны әртараптандыру мен кәсіпорындар арасында әділ бәсеке де жоқ. Өйткені елдегі бар өндіріс атаулы монополистердің қолында. Олар өздері жеке-дара басқарады бәрін. Бағаны да қалауынша қояды. Сондықтан бізде барлық тауарлар бағасы тым қымбат. Өнімнің өзіндік құны болатынын ешкім назарына алмайды. Өзіндік құн өнімге жұмсалған материал, уақыт пен күштен тұрады. Содан кейін ғана белгілі бір мөлшерде қосымша құн қосылуы керек. Бізде сол мөлшер атымен жоқ, қалағандарынша қосады. Оларға көбірек ақша табу керек. Осы тойымсыздық халықтың тұрмысына кері әсерін тигізуде. Оны бақылауға тиісті билікке оның қажеті жоқ. Айталық мұнай бағасы қанша рет құлдырады, ал жанармайдың арзандағанын көрдіңіздер ме? Сол сияқты электр қуаты да үнемі көтеріліп келеді. Көмірдің мол қоры бар елде электр қуаты өте арзан болуға тиісті. Бізде бәрі керісінше.

Алдында бұл өмірде бәрі бір-бірімен байланысты деп айтқандай, қай саланы, қандай мәселені алып қарасақ та ақырында осы бір тойымсыздық пен жемқорлық дегенге тіреледі. Соны жоймай, табиғи байлығымыз асып-тасып жатса да біз ешқашан дамыған ел бола алмаймыз. Ал ол үшін басшылар тарапынан халқына, ұлтына жаны ашитын шынайы ниет керек. Бізге жетіспей жатқаны дәп осы...

2-3-бетті дайындаған
Зейнолла ҚАБИОЛЛАҰЛЫ

БЕЙНЕТ пен ЗЕЙНЕТ

Жоқ, қайда болса сонда шашатын, онсыз да тұрғындарды тонап жатқан жекеменшік банктерді қолдауға жұмсалатын, бір бөлігі сонау алыстағы Әзірбайжан елінің онсыз да қарызға батқан халықаралық банкінен бір-ақ шыққан, осы күнге дейін толықтай қайтара алмай жатқан зейнетақы қорындағы қыруар қаржы туралы емес айтайын дегеніміз. Ол өз алдына бүгінгі тірлігіміздің бітпейтін «эпопеясы». Әңгіме көпшіліктің күнкөрісіне аса қажет, олай тартса да, былай тартса да күнкөрісіне жетпей жататын жалақы мен зейнетақының тікелей өзі жайында. Бұрындар да жазып жүрген осы тақырыпқа қайта оралуға бұқаралық ақпарат құралдарында жақында жарияланған мына бір хабар түрткі болды. Түсінікті болу үшін соны толықтай келтірейік: «Қазакстанда дипломатиялық қызметте болғандарға арнайы зейнетақы тағайындалады. Әлеуметтік төлем мемлекет қазынасынан төленеді. Зейнетақы мөлшері қазіргі Сыртқы істер вице-министрі жалақысының 20 пайызы, яғни 170 мың теңге. Зейнетақыға қосылатын үстемені алу үшін қазақстандық елшілердің жалпы еңбек өтілі 25 жыл болуы тиіс. Оның ішінде 15 жылын дипломатиялық органдарға арнау керек. Сонда ғана Қазақстан Республикасы дипломатиялық қызметінің ардагері атанып, 170 мың теңге алады. Мұндай жаңашылдықты жүзеге асыруға мемлекет қаржысы жұмсалады. Қажетті шығындарды республикалық бюджет комиссиясы биыл 11-тамызда бекітіп берген. Дипломатиялық қызмет төңірегіндегі өзгерістер мұнымен шектелмейді. Елшілікте жұмыс істегісі келетіндер ағылшын тілін білуге міндетті. Сондай-ақ енді бұл салалық органға ғылыми мекемелер кіргізіледі. Мұхтар Тілеуберді, ҚР Сыртқы істер министрі: – Әлемдік саясат пен экономика саласында іргелі және ғылыми зерттеу жүргізу мақсатында дипломатиялық қызмет органдары жүйесіне ғылыми мекемелерді кіргізу ұсынылады. Бұл Сыртқы істер министрлігіне қарайтын сыртқы саяси зерттеулер институтының мәртебесін арттырып, оның қызметінің негізгі бағыттарын бекітуге мүмкіндік береді» делінген сүйінші хабарда. Осы қысқа ғана сабақты оқыған қарапайым адамдар бірден «Бұлар

қонышыннан бас» демекші, билік басындағылар баяғыда өздеріне жоғары жалақы тағайындап, жайлы орынды жайғап алған. Заң атаулы бір адам немесе ат төбеліндей санаулы топ үшін жазылмайды. Заң жалпы бұқараны қолдап, халықтың мүддесін қорғауға тиісті. Бір қарағанда зейнетақыға қатысты біздің заңымызда кемшілік жоқ сияқты. Олай болса біздегі зейнетақы неге қатардағы тұрғындарымыздың қарапайым ғана күнделікті тұрмыстық сұраныстарын өтеуге жетпейді? Олар да өмір бойы ауыр жұмысқа жегіліп сінірлерін созды емес пе? Олар да бейнеттің зейнетін көруге құқылы ғой. Әлде олар қоғамға пайдасы шамалы кенседе отырып, керек те керексіз қағаздарды толтырып күнін өткізетін шенеуніктерге қарағанда аз еңбек етіп пе? Елдің негізгі байлығын жасайтын жұмысшылар екені баяғыдан белгілі. Кеншілер кен қазып шығарады, құрылысшылар баспана тұрғызады, малшылар мен диқандар ет пен астық өндіріп халықты асырайды. Солай бола тұра олар неге шенеуніктерден кем жалақы, мардымсыз зейнетақы алуы керек?

Біздегі зейнетақы төлемі үш деңгейден құралады: 1) Базалық зейнетақы. 2) Ынтымақты немесе еңбек зейнетақысы – 1998 жылдың 1 қаңтарына дейінгі еңбек өтіліне байланысты. 3) Жинақтаушы зейнетақы – 1998 жылдың 1-қаңтарынан кейін қорға аударылып отырған жарна есебінен құралады. Бастапқыда Қазақстанда базалық зейнетақы барлық зейнеткерге бірдей мөлшерде төленетін, яғни, 15 274 теңге шамасында. 2018 жылдың 1 шілдесінен бастап базалық зейнетақыны тағайындау әдістемесі өзгерді. Енді оның мөлшері азаматтардың еңбек өтілі мен зейнетақы жүйесіне қатысу ұзақтығына тәуелді болады. Егер зейнеткердің еңбек өтілі 10 жыл немесе одан кем, не мүлде болмаса оған ең төменгі күнкөріс деңгейінің 54%, 15 мың 274 теңге төленеді. Яғни 10 жылға дейін – бұл кепілдендірілген көлем. Қазақстанда базалық зейнетақыны бұл сомдан төмен ешкім алмайды. Ал егер еңбек өтілі 10 жылдан асса, онда тағы 2% үстеме қосылады. Мәселен, 11 жыл еңбек өтілі барлар төменгі күнкөріс деңгейінің 56% алатын болады. Ал еңбек өтілі 33

туралы заңда жазылған. Базалық әлеуметтік төлемдерді есептеу үшін ең төменгі күнкөріс деңгейі 34 302 теңге шамасында белгіленді. Ал ең төменгі жалақы өзгерген жоқ – 42 500 теңге.

Байқап отырғандарыңыздай, қартайғанда өмір сүруге лайықты зейнетақы алу үшін көп жылғы еңбек өтілі, яғни, тұрақты жұмысын болуы керек. Оған қоса жоғары жалақын болса тіпті жақсы. Мәселе осы тұста басталады. Бұл дүниеде жеке-дара ештеңе жоқ, бәрі бір-бірімен тығыз байланысты. Жоғары жалақыны тұрақты жұмысың болмаса зейнетақы да мардымсыз болады. Ал жоғары жалақылы жұмыс табу өте қиын. Жай ғана тұрақты жұмыстың өзі таптыра бермейді.

Қазақстанда қанша жұмыссыздар бар екенін дәп басып айту мүмкін емес. Рәсімдер бойынша 2020 жылғы ІІІ тоқсанда жұмыссыздар саны (Халықаралық еңбек ұйымының әдіснамасы бойынша), 454,8 мың адам деп көрсетілген. Ал, шын мәнінде одан бірнеше есе көп екені белгілі. Жұмыссыздар саны екі миллионға жеткенін тәуелсіз сарапшылар айтқан болатын. Оның үстіне Қазақстанның еңбек нарығына COVID-19 пандемиясы да қатты әсер етті.

Еңбек заңы бойынша жалақының ең төмен мөлшері бекітіледі. Мемлекеттік немесе жеке кәсіпорында айлық жалақының төмен мөлшері күн көріс азығын төмен болмауы тиіс және оған үстеме төлем, қосымша ақы және әлеуметтік төлемдер, сыйақылар мен басқа да ынтыландырушы төлемдер кірмейді, атқарылған уақытқа пропорционалы түрде төленеді. Кепілдендірілген ең төменгі 42 500 теңгелік жалақыға қымбатшылық жайлаған біздің елде өмір сүруге бола ма? Әрине жоқ. Азық-түліктің бағасы аспандап тұр. Айына 60 мың алсаң да киім-кешек

шешімге келер еді. Өкінішке орай, біздің үкіметтегілерді өз халқының қалай өмір сүріп жатқаны мүлдем қызықтырмайды. Өйткені, өздерінің жағдайлары жақсы, жалақылары жоғары, өзге де көптеген жеңілдіктерді жасап алған. Теренірек бойламай-ақ біз мысалға келтірген хабардағы вице-министрдің айлығының 20 пайызы 170 мың екен. Оны беске көбейтіңіз, 850 мың теңге болады. (Мұндай айлықты бастарын қатерге тігіп жер астында жұмыс істейтін кеншілер де алмайды). Бұл қосымша сыйақыларды есепке алмағанда. Бұдан басқа біздің лауазымдылардың туыскандары ментаныстарының атына жазылған, өздері үстінен қадағалап, қолдап, қорғап отыратын бизнестері бар. Тендер атаулының майлы жілігі солардың компанияларының үлесіне кетіп жатады. Сөйте тұра «Мемлекеттік қызметкерлердің шетелге жасырған ақшасы неге көп?» деп таңғалатынымыз бар. Реті келгенде айта кетейік, «Ақ жол» партиясы депутаттары біздің байлар мен лауазымдылардың оффшордағы ақшаларын елге қайтару керектігін айтқалы бірнеше жыл болды. Нәтиже жоқ. Енді ғана, бірнеше жыл өткенде мемлекеттік қызметкерлерге шетелдік банктерге ақша салуға болмайды деген заңды қинала-қинала әзер қабылдадық. Былайша айтқанда, оларға сол ақшалардың ізін жасыруға мүмкіндік берді. Ал, қандай пайда болса ақшалардың қайдап келгендік болғанын шұғыл түрде қатаң тексеріп, ұрланған болса мемлекетке қайтаруға болатын еді. Өкінішке орай, ондай ниет біздің үкіметте атымен жоқ. Қатардағы қарапайым халық түгіл, депутаттардың сауалына салғырт қарап, дер кезінде назар аудармады. Осыдан кейін біздің елді жең ұшынан жалғасқан жемқорлық жайлап алмаған деп көріңіз.

ТӘУЕЛСІЗДІК БӘРІНЕН

Қасым-Жомарт ТОҚАЕВ
Қазақстан Республикасының Президенті

БАҒДАР мен БЕЛЕС

Биыл қастерлі Тәуелсіздігімізге 30 жыл толады. Бұл – қайта жаңғырған қазақ мемлекеттігінің, ата-бабаларымыз аңсаған азаттықтың тұғыры нығая түскенін әйгілейтін маңызды белес. Тарих тұрғысынан алғанда, отыз жыл – көзді ашып жұмғандай қас-қағым сәт. Дегенмен, бұл көптеген халықтар үшін қиындығы мен қуанышы, дағдарысы мен дамуы алмасқан тұтас дәуір деуге болады. Біз де осындай жолдан өтіп келеміз.

Азаттығымыздың айшықты белесіне шыққанда әрбір саналы азаматты «Отыз жылда із қандай жетістіктерге жеттік?», «Келер ұрпаққа қандай елді аманаттаймыз?», «Мемлекеттімізді нығайта түсу үшін тағы не істейміз?» деген сауалдар толғандырады анық. Осы тұрғыдан алғанда, бұл – арман-мақсаттарымызды тоғыстырып, болашаққа тың серпінмен кадам басу үшін өткенге тағы бір мәрте оралатын, жетістіктеріміз бен кемшіліктерімізді ой елегінен өткізіп маңызын мезет.

Тәуелсіздіктің отыз жылын шартты түрде үш онжылдық белеске бөліп қарастыруға болады. Оның әрқайсысы атқарған миссиясы тұрғысынан ғасырдың жүгін аркалап тұр.

Мен азаттықтың алғашқы онжылдығын жаңа Қазақстанның іргетасын қалау кезеңі деп атар едім. Осы уақытта Елбасының басшылығымен мемлекетіміздің нышандары белгіленіп, билік жүйесі қалыптасты. Ұлттық валютамыз айналымға енді. Қарулы Күштеріміз құрылды. Ата-анамыз дипломатиялық қатынас орнатты. Еліміз беделді халықаралық ұйымдарға мүше болды.

«Қазақстан – 2030» стратегиясын қабылдадық. Шығыстағы көршімізбен шекарамызды бекіттік. Басқа да іргелес мемлекеттермен шекара жөніндегі келіссөздер қарқынды жүргізіле бастады. Ел аумағын ядролық қарудан толық тазарттық. Елор-

дамыды Арқа төсіне көшірдік. Нарықтық экономикаға өтіп, жекеменшік институтын берік орнықтырдық. Отандық бизнестің негізін қаладық. Жастар әлемнің мандайалды оқу орындарында білім ала бастады. Түрлі дағдарыстардан аман өтуге мүмкіндік берген Ұлттық қорымыз құрылды. Дүние жүзіне тарыдай шашылған қазақ баласын атажұртқа шақырып, Ұлы көшке жол аштық. Соның нәтижесінде ел еңсесі тіктеліп, ұлттық рухымыз көтерілді.

Екінші онжылдық – Қазақ елінің керегесін кеңейту кезеңі. Осы жылдарда мемлекетіміздің тұғыры нығайып, экономикалық әлеуетіміз арта түсті. Құрлықтағы барлық шекарамызды айқындап, заң жүзінде бекіттік. «Мәдени мұра» бағдарламасын жүзеге асырып, тарихымызды түгендедік. Солтүстік Аралды құтқарып, қаштық теңізді қайтардық. Әлемдік және дәстүрлі діндер көшбасшыларының съездерін, Еуропадағы қауіпсіздік және ынтымақтастық ұйымының, Азиядағы өзара іс-қимыл және сенім шаралары кеңесінің саммиттерін өткізуге және басқа да бірқатар маңызды халықаралық жобаларға бастамашы болдық. Елімізге шетелден қомақты инвестиция тарттық. Есілдің жағасында бой көтерген еңселі елордамыз ұлттық идеямызға айналды. «Батыс Еуропа – Батыс Қытай» халықаралық дәлізі сияқты ірі инфрақұрылымдық жобалар қолға алынды. Тұрғын-үй құрылысы да бұрын-соңды болмаған қарқынмен дамыды.

Үшінші онжылдықта шаңырағымыз биіктеп, өсіп-өркендеп, мерейлі мемлекетке айналдық. Шекіре мәселесін біржола шештік. «Қазақстан – 2050» стратегиясын қабылдап, озық дамыған отыз елдің қатарына қосылуды межеледік.

Әр бағыт бойынша «Үдемелі индустриялық-инновациялық даму», «Нұрлы жол», «100 нақты кадам» сияқты ауқымды бағдарламалар жүзеге асырылды. Саяси және экономикалық реформалармен қатар рухани жаңғыруға баса мән бердік.

Осынау толағай табыстардың бәріне Елбасының дара көшбасшылығының һәм халқымыздың даналығы мен парасатының, бірлігі мен ынтымағының, отандастарымыздың қажырлы еңбегінің арқасында қол жеткіздік. Сондықтан, Елбасы Тәуелсіздігіміздің мәңгі символына айналды, ақиқатты айтқан болар едік.

Алдағы төртінші онжылдықтың бізге жүктейтін міндеті – қуатты елдің иесі және кемел халық болу. Бұл жолда саяси-экономикалық реформаларды және сананы жаңғырту үдерісін жалғастырып, заман талабына бейімделген ұлттың жаңа болмысын қалыптастыруымыз қажет.

Біз әділетті қоғам мен тиімді мемлекет құруды көздеп отырмыз. Кез-келген істе әділдік қағидатын басшылыққа алсақ, бұған анық қол жеткіземіз. Мысалы, тұрғындардың түрмысын жақсарту түспесек, еліміздің жетістіктері мен халықаралық табыстарын мақтан ету артық. Азаматтарымыз экономикалық өсімнің игілігін сезіне алмаса, одан еш қайыр жоқ. Мен әрбір шешімді қабылдағанда осы ұстанымды басшылыққа аламын. Біз халықтың әлеуметтік жағдайын жақсартумен қатар, барлық азаматтардың мүддесін бірдей қорғаймыз. Менің ұғымдағы әділетті мемлекет дегеніміз – осы.

Тарихқа көз жүгіртсек, әр буын белгілі бір сынақты ба-сынан өткереді. Біздің бабаларымыз «Ақтабан шұбырынды, Алқакөл сұламаны», аталарымыз алапат ашаршылықты, қуғын-сүргінді, дүниежүзілік соғысты көрді.

Тоталитарлық кезеңде ұлттық құндылықтарымыздан, тілімізден, діліміз бен дінімізден айырылып қала жазмадық. Оның бәрі Тәуелсіздіктің арқасында халқымызға қайта оралды. Бірақ, ұлт пен ел ретінде сақталып қалу үшін бүгінгі және болашақ ұрпақ жаңа сын-қатерлерге дайын болуы керек.

Қазіргі пандемия және соның салдарынан туындаған дағдарыс бүкіл әлемнің бұрын болмаған жаңа сынақтармен бетпе-бет келіп отырғанын

анық көрсетті. Экономикалық, әлеуметтік, экологиялық, биологиялық және басқа да қатерлерге қоса, жер жүзіне жағымсыз идеологиялық вирустар да жайылып келеді. Жаһандану кезінде ел жат жұрттың ықпалына бейсаналы түрде ілесіп кеткенін аңғармайды. Басқаша айтқанда, мәжбүрліктен емес, санасының улануы арқылы өз еркімен торға түседі. Сондықтан, жаңа заманның жақсы-жаманын екшеп, артықшылықтарын бойға сіңірумен қатар, тамырымызды берік сақтауымыз қажет. Ұлттық болмысымыздан, төл мәдениетіміз бен салт-дәстүрімізден ажырап қалмау – барлық өркениеттер мидай араласқан аласапыранда жұтылып кетпеудің бірден бір кепілі.

ТАНЫМ мен ТАҒЫЛЫМ

Бүгінде Тәуелсіздік құрдастары ойы толысқан отыз жасқа толды. Егемен елде дүниеге келіп, өсіп-жетілген олардың санасы сергек, көзқарастары да, өмір салттары да өзгеше. Тіпті, Тәуелсіздікті ешбір дәлелді қажет етпейтін аксиома деп біледі. Бұл – егемендік ұғымы жастардың санасына берік орныққанын көрсететін қалыпты құбылыс. Бірақ Тәуелсіздік құндылығы жадына біржола шегеленіп, мәңгі сақталуы үшін өскелең ұрпақ оның қадірін білуі керек.

Бостандық бізге оңайлықпен келген жоқ. Ата-бабаларымыз азаттық жолында арпалысты. Талай зұлмат замандар мен нәубеттерді бастан өткерді. Осының бәрі халықтың есінде сақталып, ұрпақтан ұрпаққа берілуге тиіс.

Кезінде «Мәдени мұра» бағдарламасы ұлт шежіресін тағдарлауға ғажайып. Отандық тарих ғылымы тың серпінмен дамып, түрлі бағыттар бойынша көптеген зерттеу жүргізілді. Бұрын бәймәлім болған қаншама тарихи деректер, археологиялық қазыналар табылды. Тарихымыз сан мың жылдан тамыр тартатынын айғақтайтын жаңалықтар ашылды. Елбасының осындай іргелі бастамалары халқымыздың тарихи санасын жаңғыртуға

зор үлес қосты. Бағдарлама аясындағы еңбектер том-том болып жарыққа шықты. Дегенмен, сол қажырлы еңбектің жемісін көпшілік көріп отырма? Зерттеу жобаларының біразы ғылыми институттар мен орталықтардың аясында ғана қалып қойған жоқ па?

Мұндай іргелі ізденістердің нәтижесі тек осы сала мамандарының игілігіне ғана айналуы орынсыз. Оны қалың жұртшылыққа түсінікті және қолжетімді ету қажет. Өйткені тарихшылардың ғана емес, барша жұрттың, әсіресе, жас ұрпақтың тарихи санасы айқын әрі берік болуға тиіс. Бұл ретте, ауқымды көрмелермен немесе басқа да үлкен жобалармен әуестенбей, балаларға, жастарға арналған қарапайым әрі қабылдауға жеңіл туындыларға баса мән берген жөн. Мысалы, деректі және көркем фильмдерді алайық. Осы бағытта «Алмас кылыш», «Жау жүрек мың бала», «Томирис», «Кейкі батыр», «Тар заман» сияқты тарихи фильмдер түсірілді. Бірақ бұл әлі жеткіліксіз.

Мен құзырлы органдар мен отандық телеарналарға мемлекеттік тапсырыстың түрлі бір бөлігін берудің бір түрде тарихи тақырыптарға бағыттауды тапсырамын. Әрине қаржы мәселесі шешілуі керек. Дегенмен, көп қаражат жұмсамай да жоғары деңгейдегі өнер туындысын түсіруге болатынын қырғыз бауырларымыз «Құрманжан датқа» фильмі арқылы анық көрсетті.

Бүгінде әлемдік киноиндустрияда тарих тақырыбындағы сценарийлерге сұраныс жоғары. Американың да, Еуропаның да айтулы оқиғалары туралы фильмдер өте көп. Қазір Netflix, HBO және басқа да алпауыт кинокомпаниялар Азияға бет бұруда. Орайыда біздің де шежіремізде ауқымды фильмдерге арқау болатын маңызды белестер мен оқиғалар баршылық. Мысалы, әлемдегі ең қуатты империялардың бірі болған Алтын орда тарихы дайын тұрған жоқ па?! Бұл мәселеге болашақта кино саласының мамандары баса назар аударғаны жөн.

Көркем және деректі тарихи туындыларда мемлекеттік және мемлекетшілдік идеясы

ҚЫМБАТ

әрдайым көрініс табуы қажет. Біз кезінде елге қызмет етудің озық үлгісін көрсеткен Алаш қайраткерлерінен тағылым аламыз. Олар өткен ғасырдың басында тәуелсіздік идеяларын халық арасында дәріптеуге зор еңбек сіңіріп, азаттық жолында құрбан болды.

Тәуелсіздігіміздің мерейтойы аясында осындай біртуар тұлғаларды еске алып, олардың мұрасын жастарымызға және бүкіл әлемге паш етуіміз керек. Сонымен бірге, осы тақырыпты зерттеп жүрген ғалымдар мен жазушылардың да еңбегі қолдауға ие болуы және бағалануы қажет. Алаш арыстарының асыл мұрасын игеру жалғаса беруге тиіс.

Миллиондаған адамды қазаға ұшыратып, тірі қалғанын жан сауғалап босып кетуге мәжбүр еткен алапат ашаршылықтың алғашқы кезеңі – 1921-1922 жылдардағы нәубеттен бері 100 жыл өтті. Сол зұлматтың кесірінен қырылып қалмағанда, халқымыздың саны қазіргіден әлденеше есе көп болар еді.

Тарихымыздың осы ақтандық беттері әлі күнге дейін жан-жақты зерттелмей келеді. Тіпті, ғалымдардың арасында ашаршылық құрбандарының нақты саны туралы ортақ пайым жоқ. Ала-құла деректер және оның себеп-салдары жайлы әртүрлі көзқарастар қоғамды адастырады. Тиісті тарихи құжаттарды, жиналған мәліметтерді аса мұқият зерделеу керек.

Білікті мамандар жүйелі зерттеумен айналысып, соған сәйкес ашаршылық мәселесіне мемлекет тарапынан баға берілгені жөн. Біз бұл күрделі мәселеге ұстамдылықпен және жауапкершілікпен қарауымыз қажет. Жалпы, тарихи деректерді ұстанымдылықпен және жауапкершілікпен қарауымыз қажет. Жалпы, тарихи деректерді ұстанымдылықпен және жауапкершілікпен қарауымыз қажет.

Биыл әйгілі Желтоқсан оқиғасына 35 жыл толады. 1986 жылы өрімдей ұл-қыздарымыз Кеңес Одағының қаһарынан қаймақпай, ұлт намысы үшін атаңа бес жыл өткенде Тәуелсіздігімізді жариялауымыздың символдық мәні зор. Бұл орайда, азаттықтың алғашқы қарлығаштары – Желтоқсан қаһармандарының азаматтық ерлігі лайықты бағасын алып, жоспарлы түрде насихатталуы керек.

Біз жыл соңына дейін жаңа тарихымыздағы бірнеше айтулы оқиғаның мерейлі белесін атап өтеміз. 1991 жылы Семей полигоны жабылды. Оның еліміз ғана емес, барша адамзаттың болашағы үшін айрықша маңызды шешім екенін білдіретіндігіне сенімді ие болды, халықаралық қоғамдастықта жауапкершілігі жоғары ел ретінде мойындалды.

«Өткен күннен алыс жоқ,

келер күннен жақын жоқ» дейді халқымыз. Кешегі өткен хандар мен қағандардың дәуірі ғана емес, соңғы отыз жылдағы жасампаздық жолымызда бүгінде тарихқа айналып, күн сайын алыстап барады. Азаттық таңын өз көзімен көрген алдыңғы буын болмаса, кейінгі жастар өткен ғасырдың 90-жылдарындағы тарихи оқиғалардың тереңіне бойлап, мәнін жете түсіне бермейді. Тәуелсіздікке тағдырдың бере салған сыйы ретінде қарайды. Шын мәніндегі ахуал олай емес.

Елбасы сол кездегі саяси, экономикалық, әлеуметтік, демографиялық және басқа да жағдайларға байланысты жеті рет емес, жетпіс рет өлшеп, бір рет кесуге мәжбүр болды. Біз тығырықтан шығар жолдың саңылауы да көрінбейтін қиын күндерден қақтығыспен қантөгіске ұрынбай аман шығып, ешкімге есемізді жібермей, жаңа сипаттағы Қазақ мемлекетін құрдық. Бүгінгі және болашақ ұрпақ мұны әрдайым біліп отыруы керек. Сол үшін Қазақстанның жаңа тарихын да жүйелі зерттеген жөн.

Шынына келсек, Тәуелсіздік жылдарында бірнеше рет қолға алынғанына қарамастан, ұлттық мүддемізге сай келетін көп томдық жаңа тарихымыз әлі толық жазылған жоқ. Оның тұжырымдамасын бұған дейінгі олқылықтарды ескере отырып қайта қарап, жаңа ғылыми ұстанымдар мен жаңалықтардың негізінде тыңнан жазатын уақыт әлдеқашан келді. Барлық оқулықтар осындай іргелі еңбекке негізделіп әзірленеді. Бұл – ұлт шежіресін дәріптеу тұрғысынан алғанда стратегиялық маңызы бар мәселе. Сондықтан, Қазақстанның академиялық үлгідегі жаңа тарихын жазуды дереу бастау керек. Түптеп келгенде, тарихи сананы жаңғырту мәселесінің түйіні – осы. Бұл іске беделді тарихшыларымызды тарту қажет.

Сонымен қатар, шетел аудиториясына арналған Қазақстанның қысқаша тарихын жазып, әлемнің негізгі тілдеріне аударуды ұсынамыз. Бұл – қазақтың сан ғасырлық шынайы тарихын әлемге танытудың бірден-бір жолы.

Әрбір халық өзінің арғы-бергі тарихын өзі жазуға тиіс. Бөтен идеологияның жетегімен жүруге болмайды. Ұлттық мүдде тұрғысынан жазылған шежіре ұрпақтың санасын оятып, ұлттың жадын жаңғыртуға мүмкіндік береді.

ҚОҒАМ МЕН ҚҰНДЫЛЫҚ

Егемендігіміздің мәңгілік ұштаманы – Алтайдан Атырауға, Алатаудан Арқаға дейін кең көсілген байтақ жеріміз, ананың ақ сүтімен бойымызға дарыған қастерлі тіліміз және барлық қиындықтардан халқымызды сүріндірмей алып келе жатқан береке-бірлігіміз. Біз осы ұш құндылықты көздің қарашығындай сақтаймыз.

Бабалардан мұра болған қасиетті жеріміз – ең басты байлығымыз. Қазаққа осынау

ұлан-ғайыр аумақты сырттан ешкім сыйға тартқан жоқ. Бүгінгі тарихымыз 1991 жылмен немесе 1936 жылмен өлшенбейді. Халқымыз Қазақ хандығы кезінде де, одан арғы Алтын Орда, Түрік қағанаты, Ғұн, Сак дәуірінде де осы жерде өмір сүріп, өсіп-өнген. Қысқаша айтқанда, ұлттық тарихымыздың терең тамырлары көне заманның өзегінде жатыр. Жалпы, тарихпен саясаткерлер емес, тарихшылар айналысуы керек.

Шекара сызығын ресми түрде халықаралық шартпен бекітіп, оны әлем жұртының мойындауы соңғы бірнеше ғасырда үрдіске айналды. Оған дейін қазіргідей делимитация, демаркация деген ұғымдар болмаған.

Біз шекара мәселесін шешумен нақты айналысып жатқан кезде кейбір саясаткерлер мен қоғам қайраткерлері «біз бұған асықпайық», «кейін де келісуге болады» деп арқын келісуге ыңғайсыз келгені есімізде. Келіссөздерді табандылықпен жүргізіп, іргемізді дереу қымтап алғанымыз өте дұрыс болғанын уақыттың өзі дәлелдеп берді. Қазір кім не айтса да, біздің екіліп, халықаралық деңгейде танылған шекарамыз бар. Енді оған ешкім дауласа алмайды.

Аумақтық тұтастығымызға күмән келтіріп, тату көршілік қатынастарға сына қакқысы келетін кейбір шетел азаматтарының арандатушылық іс-әрекеттеріне ресми және қоғамдық деңгейде тойтарыс бере отырып, ағартушылық жұмыстарын ұстамдылықпен жүргізген жөн. Біз ұлттық мүддені аспен де, таспен де қорғауға дайын болуымыз қажеттігін тағы да баса айтқым келеді.

Жоғарыда айтқандай, шекарамыз толығымен шегенделді. 2018 жылы Каспий теңізінің құқықтық мәртебесі туралы конвенцияға қол қойылғаннан кейін құрлықтағы ғана емес, теңіздегі шекарамыз да біржола айқындалып, түпкілікті шешілді.

Қазақстан – біртұтас мемлекет. Еліміз оңтүстік, солтүстік, батыс, шығыс деп бөлінбейді. Бұл – тек бағытты білдіретін шартты атаулар. 2018 жылы

Елбасының Жарлығымен Оңтүстік Қазақстан облысына Түркістан атауы берілді. Тарихи әділдікті қалпына келтірген орынды шешімді халық бірауыздан қолдап, өте жылы қабылдады. Өйткені, мұндағы шежірелі шаһар ғана емес, тұтастай көне замандардан бері Түркістан деп аталған. Осы игі үрдісті еліміз бойынша жалғастыруға болады. Біз мұндай қадамдарды байыппен жасаймыз.

Жерге байланысты бәріміз айқын білетін және бұлжымайтын ақиқат – қазақтың жері ешбір шетелдіктің меншігіне берілмейді, ешқашан сатылмайды. Осыны әр азаматымыз санасына берік сіңіруі қажет. Келесі жылы Жер кодексінің жекелеген нормаларына қатысты енгізілген мораторийдің мерзімі аяқталады. Ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді айналымға енгізіп, халықтың игілігіне жарату – өте маңызды мәселе. Сондықтан, биыл Жер мәселесі жөніндегі комиссияны құрып, соның аясында бір байламға келген жөн.

Қазақ үшін тоқымдай жердің өзі алтын. Бірақ біз соны бағалай білеміз бе?! Жер қадірін білу жалаң ұранмен өлшенбейді. Өкінішке қарай, асқар тауларымыз бен айдын көлдерімізді, ұлан-ғайыр даламызды ластап жатқан да өз азаматтарымыз. Көкжайлауға от жағып, қоқыс шашып кеткен де, Көбейтудың батпағын шелектеп тасып, көлдің ортасында көлікпен ойқастаған да солар. Бір тұтам мүйізі үшін көзін мөлдіретіп кикіктерді қырған да өзгелер емес. Қасиетті жеріміздің киесінен қорықпай, жат жұрттың да қолы бармас, қалайша осы мекеннің иесіміз деп кеуде соға аламыз? Бұл – ашы да болса, шындық. Біз жеріміздің шын жанашыр иесі екенімізді нақты іспен көрсетуге тиіспіз. Ол көшеге қоқыс тастамау, сөркінген жерге от жақтамау, қиянатқа қарапайым нәрселерден бастап, жалпыхалықтық сипаттағы ауқымды экологиялық шаралар арқылы көрініс табуы қажет.

Мұның бәрі тәлім-тәрбиеден басталады. Ата-анасымен бірге ауласына ағаш екпеген, үлкендердің жан-жануарға мейірімін көрмеген, кішкентайынан табиғатты аялауға дағдыланбаған бала өскенде туған жеріне жаны ашымайды. Мәселі экологияда емес – отаншылдықта, заңда емес – санада.

Елі мен жерін сүю үшін жас ұрпақ байтақ Қазақстанның ғажайып жауһарларын білуге тиіс. Батыста Бозжыра мен Шеркала, күнгедей Аксу-Жабағылы мен Сайрам-Өгем, Жетісуда Хан Тәңірі мен Шарын, Көлсай мен Қайыңды, Қапал-Арасан, Алтынемел мен Бұрхан бұлақ, шығыста Мұзтау мен Шыңғыстау, Марқакөл мен Рахман қайнары, Аркада Бурабай мен Баянауыл, Ұлытау мен Қарқаралы, теріскейде Имантау мен Айыртау және басқа да көрікті жерлеріміз жетіп артылады. Жер жәннатын алыстан іздеудің қажеті жоқ. Бәрі өзімізде бар. Жастарға осындай керемет табиғатымызды танытып, оны қадірлеуге баулуымыз керек.

Уақыт ұттырмай қолға алып, дәйекті түрде іске асыратын тағалық жерлерге Халықтың қалыбық жерлерге жаппай көшуі салдарынан көптеген ауылдарда, әсіресе, шекара маңындағы елді-мекендерде тұрғындар саны күрт азайды. Біз еңбек күші көп оңтүстік өңір тұрғындарының солтүстік және шығыс аймақтарға қоныстануына қолайлы жағдай жасап, осы жұмысты назарда ұстаймыз. Бұл – өте өзекті әрі еліміздің қауіпсіздігіне қатысты мәселе. Бұған қоса соңғы жылдарда түрлі себептерге байланысты бәсеңдеп қалған қандастар көшін барынша қолдап, оларды жоғарыда айтылған өңірлерге орналастыруды жандандырамыз.

Бұл екі мәселенің де стратегиялық маңызы бар. Оған кезекті науқан ретінде қарауға болмайды. Жергілікті билік мұндай жұмыстарды жоғарыға көпірген ақпарат беру үше емес, мемлекеттік мүдде және ағайынға шынайы жанашырлық тұрғысынан жасауға тиіс.

(Жалғасы 6-бетте)

ТӘУЕЛСІЗДІК БӘРІНЕН ҚЫМБАТ

(Басы 4-5-беттерде)

Еліміздің басты нышандарының бірі – мемлекеттік тіл. Қазақстанның мемлекеттік тілі қазақ тілі екені Ата заңымызда 90-жылдардағы күрделі кезеңнің өзінде нақты жазылған. Біз тәуелсіздік дәуірінде ана тілімізді дамыту үшін барлық жағдайды жасадық. Осы аралықта қазақ тілінде білім беретін мектептер мен оқу орындарының, балабақшалардың саны еселеп көбейді.

Бүгінде мемлекеттік тілді білетін қазақтың да, өзге этнос өкілдерінің де үлесі едәуір артты. Қазақ тілін, шын мәнінде, бүкіл халқымызды біріктіруші факторға айналдырудың барлық құқықтық тәсілдері және кепілдіктері қалыптасты. Мәселе – ниетте. Ниеттің дүрісі болуы қазақ тілін меңгергісі келетін адамдарға да, осы мақсатқа жетуге жағдай жасайтын Үкіметке де байланысты.

Тіл игеру үшін балалар әдебиетінің атқаратын ролі зор. Сондықтан, қазақ қаламгерлерінің үздік шығармаларына қоса, балаларға арналған шетел жазушыларының да таңдаулы туындыларын аударып, көптеп басып шығаруды және таратуды қолға алған жөн. Оған сұраныс жоғары.

Мемлекеттік тілді білу – Қазақстанның әрбір азаматының парызы. Міндеті деп те айтуға болады. Осы орайда мен барша қазақстандықтарға, оның ішінде қазақ тілін әлі жете меңгермеген отандастарыма үндеу тастағым келеді. Жастар ағылшын тілін немесе басқа да тілдерді аз ғана уақытта меңгере алатынын көріп отырмыз. Тұтас басып алынған көрініс осы. Тұтас қазақ тілін үйренгісі келген адам оны әлдеқашан біліп шығар еді. Халқымызда «Ештен кеш жақсы» деген сөз бар. Ең бастысы, ынта болуы керек.

Ана тілімізді кенінен қолдану – біздің шектеу қойылады деген сөз емес. Барша этнос өкілдерінің ана тілін, салт-дәстүрін дамытуға мүмкіндік жасала береді. Жастарымыз бірнеше тіл білу өздерінің көкжиегін кеңейтіп, көкірек көзін оятатынын жете түсінгені абзал.

Бізді қай заманда да қиындықтардан аман алып келе жатқан басты құдірет – ел бірлігі. Ынтымағы жарасқан жұрттың қашанда ұпайы түгел. Түрлі жағдайларға байланысты қазақ жеріне әр кезеңде әртүрлі ұлт өкілдері көптеп қоныстанды. Қазір ел бірігіп, ешкімді жат көрмей, бауырына басты. Бүгінде олардың туған жері де, Отаны да – Қазақстан. Біз көпэтностық сипатымызды артықшылығымызға айналдыра алғанымыз анық. Көптеген шетелдік сарапшылардың елімізге қатысты «Шуразиядағы шырпы тисе лап еткелі тұрған құрай», «failed state» сияқты болжамдарын жоққа шығардық. Бұл жолда тыныштық пен

тұрақтылықтың бастауы болған Қазақстан халқы ассамблеясы тиімді жұмыс атқарды. Ешкімді ұлтына қарап, бөле-жарған жоқпыз. Бәрінің өсіп-өнуіне толық жағдай жасадық, бірдей мүмкіндік бердік. Біздің ұлтаралық келісім саясатымыз әлемді мойындатты. Халқымыздың осындай ырыс-ынтымаққа негізделген жарасымын бағалай білуіміз керек. Бұл – кемел келешекке бастайтын бірден-бір дұрыс жол. Сондықтан, ұлтаралық татулық пен келісімді сақтау – мемлекеттік органдардың ғана емес, бүкіл қоғамның және әрбір азаматтың міндеті. Түптеп келгенде, еліміздегі тұрақтылық пен береке-бірлік үшін барлығымыз бірдей жауаптымыз.

Осы орайда, халқымызды біріктіретін ортақ құндылықтарды барынша дәріптеп, ой-санаға берік орнықтыруымыз керек. Мысалы, Наурыз мейрамын атап өту тұжырымдамасын жасап, көктем мерекесінің мазмұнын байыта түскен жөн. Бүкіл қоғамға ұйыстыратын құндылықтар неғұрлым көп болса, бірлігіміз де соғұрлым бекем болады.

ҰЛАҒАТ пен ҰСТАНЫМ

Сонғы кезде қазақстандықтардың ел өміріне белсенді араласуға, шешім қабылдау үдерісіне қатысуға ынтасы артып келеді. Менің «Халық үніне құлақ асатын мемлекет» тұжырымдама және Ұлттық қоғамдық сенім кеңесі – осы сұранысқа тікелей жауап. Оны Ордабасыдағы, Жылтөбедегі, Ұлытаудағы ұлы жиындардың заманауи үлгісі деуге болады. Біз қазақтың қанына сіңген қасиет – келелі істі ақылдасып бірге шешу дәстүрін жалғастыра береміз.

Бұл бастамалар азаматтық қоғамды дамытуға негіз болады. Қазіргі шаралар аяқталып жатқан мәжбүрліктен қолға алынған жоқ. Ол – елімізді демократияландыруға, саяси жүйені жаңғыртуға бағытталған саясаттың жемісі.

Саяси реформа бір күннің немесе бір жылдың шаруасы емес. Мұны ел іргесін шайқалтпай, береке-бірлігін бұзбай, байыппен және біртіндеп іске асыруымыз керек. Бірақ, реформаны соза беруге де болмайды. Билік халықтың алдындағы өз жауапкершілігін сезінгені жөн. Сол себепті біз ауыл және кент әкімдерін сайлауға көшеміз. Осы орайда ең төменгі деңгейден бастап жергілікті өзін-өзі басқару жүйесін нығайтамыз. Бұл қадам өзекті мәселелерді тұрғындар мен жергілікті биліктің бірлесіп шешуі үшін қажет. Содан кейін аудан әкімдерін сайлаймыз. Жаңа жүйе өзінің тиімділігін көрсетсе, бұдан да жоғары деңгейдегі әкімдерді сайлайтын боламыз.

Бірақ, саяси жаңғыру ба-

рысында асығыстыққа бой алдыруға және жалаң ұранға еріп, мемлекеттік жүйені дағдарысқа ұшыратуға болмайды. Бір сәтте барлығын түбірімен өзгерту неге әкеп соқтыратынын кейбір елдердің бүгінгі ахуалынан көріп отырмыз. Елімізде, ең алдымен, адамның құқығын толығымен сақтауға негізделген заң мен тәртіп болуы керек. Анархия мен жүгенсіздік жақсылыққа апармайтыны анық.

Қазақстанның саяси жүйесі заман талабына сай дамып келеді. Мәжіліс депутаттарының биылғы сайлауы – көппартиялы Парламентті орнықтыру жолындағы маңызды қадам. Бізде саяси көзқарастары әртүрлі партиялар бар. Олардың ұстанымдары консервативті, либералды, ұлтшыл, социалист және тағы басқа болуы мүмкін. Бұл – табиғи үдеріс. Саяси плюрализм мемлекетті эволюциялық жолмен дамытуға және нығайтуға мүмкіндік береді. Саяси күштер осындай әралуан болса да, баршасын біріктіретін және бәріне ортақ құндылық бар. Ол – кәсірлі Тәуелсіздік.

Біздің мақсатымыз – келер ұрпаққа Қазақстанды тұғырлымы, экономикасы қуатты, рухы асқақ мемлекет ретінде табыстау және елдік істерді шашау шығармай лайықты жалғастыратын жасампаз ұрпақ тәрбиелеу.

XXI ғасыр – білім мен біліктің дәуірі. Әр адам өзін үздіксіз жетілдіріп, жаңа кәсіптерді игеріп, үнемі заман ағымына бейімделу арқылы ғана бәсекелік қабілетін арттыра алады. Білім мен технология, жоғары еңбек өнімділігі ел дамуының басқарушы күші болуға тиіс. Бұл туралы ұлы Абай: «Адам баласы адам баласынан ақыл, ғылым, ар, мінез деген нәрселермен озбақ. Онан басқа нәрсеменен оздым ғой демектің бәрі де – ақымақтық» деген.

Тәуелсіздік жылдарында таланттымен таңдай қақтырған жас өрендердің тұтас легі өсіп-жетілді. Бүкіл әлемді аузына қаратқан ғажайып дарын иелері де бар. Олар – Қазақстанның мәдени келбеті, елімізді халықаралық аренада танытып, Тәуелсіздік құндылықтарын жер жүзіне паш ететін рухани елшілерміз, біздің айрықша күшіміз («soft power»). Осындай азаматтарға қамқор болу – мемлекеттің міндеті.

Жаһандану заманында айдай әлем алақандағыдай болып қалды. Талапты ұлқызыларымыздың жер жүзіндегі кез-келген елге барып, білім алуы қалыпты үрдіске айналды. Сонда қалып, қызмет істеп жүргендер де аз емес. Осы орайда, ел ішінде жастар шетелге кетіп жатыр деген алаңдаушылық бар. Мен жастарымыз білімін жетілдіріп, бәрібір елге оралады немесе шетелде жүріп-ақ Қазақстанның мүддесін қорғайды деп сенемін.

Халқымыз «Атың барда жер таны, желің жүріп» дейді. Кезінде Елбасы бозбала шағында Украинаға аттанып, еңбек, білім және әкімшілік дағдыларына ие болды. Мен де білім қуып Мәскеуге сапар шектім, өзге мемлекеттерде жұмыс істедім. Біздің талай замандастарымыз бүгінгі жастар сияқты алыс шетелдерге бара алмаса да, Кеңес Одағының түрлі қалаларында білім алды. Бірақ, басым көпшілігі тамырынан ажырап, ол жақта біржола қалып қойған жоқ. Елге келіп, еңбек етті. Сондықтан жырақта жүрген жастарымыздан айырылып қаламыз деп уайымдаудың жөні жоқ. Біздің міндетіміз – олардың бойына мемлекетшілдік рухын сіңіріп, қай жерде жүрсе де туған елдің игілігіне қызмет етуге жұмылдыру. Мысалы, әлемнің ең дамыған елдерінде өз кәсіпін дамыған елдерінде алпауыт компанияларда жұмыс істеп жүрген азаматтарымыздың осындағы замандастарымен байланысын нығайтып, тәлімгерлік етуіне жағдай жасауымыз керек.

Дарынды жастардың бәрі шетелде жүрген жоқ. Ел ішінде де білікті әрі білімді өрендер жетіп артылады. Біз оларды басшылардың жаңа буынын дайындауға барынша тартып жатырмыз. Менің бастамамен құрылған Президенттік кадр резерві – осының айқын дәлелі. Жобаның келесі кезеңінде қоғам мүддесіне адал көшбасшыларды іріктеуге ерекше назар аударамыз. Билік органдарындағы азаматтар, ең алдымен, ұлттық мүддеге берік болуға тиіс.

«Жас келсе – іске» дейді халқымыз. Жастар – қашанда тың идеялардың қайнар көзі, оң өзгерістердің қозғаушы күші. Сондықтан өскелең ұрпақтың осындай әлеуетін дұрыс арнаға бағыттап, тиімді пайдалануымыз керек. Осы орайда Президент жанындағы Жастар кеңесінің қызметін жандандыруға жөн. Оны білікті әрі білімді жастарды жұмылдыратын жүйелі жұмыс алаңына айналдырамыз. Бұдан бөлек, мен азаттық жылдарында дүниеге келген, әлі та-

нылып үлгермеген талантты жастарды қолдау мақсатында «Тәуелсіздік ұрпақтары» атты грант тағайындауды ұсынамын.

Біз не істесек те, бәрінен келер ұрпақ үшін жасаймыз. Мемлекеттік саясаттың болашақ алдындағы жауапкершілігін ерекше сезінеміз. Бұл ұстанымнан ешқашан айнымаймыз. Ең ғажайып ерліктер Отанға шексіз сүйіспеншіліктен туындайтыны сөзсіз. Шын отансүйгіштік дегеніміз – жалаң ұран тастау емес, еліңе, халқыңа қызмет ету.

Адам баласы дүниеге патриот болып келмейді. Ол білім мен тәрбие алып, әлеуметтік ортамен араласып, азаматтық болмысын қалыптастыру кезінде патриотқа айналады. Өзінің жеке мақсат-мүдделері қоғам игілігімен үндесіп, елінің дамуына елеулі үлес қосып жатқанын жан-жүрегімен сезінген адам нағыз бақытқа кенеледі.

Халқымыздың біртуар перзенті Әлихан Бөкейханов «Ұлтқа қызмет ету білімнен емес, мінезден» деген. Біз шынайы патриоттық сезіммен рухтанып қасиетті Тәуелсіздігімізді одан әрі нығайта түсу үшін бірлесе жұмыс істеуіміз керек.

Барша отандастарыма, әсіресе, жастарға айтарым: кең байтақ Қазақстанды асқақ армандарың мен батыл жоспарларыңды емін-еркін жүзеге асыра алатын, табысыңа марқайып, әрдайым тілеуінді тілейтін қасиетті Отаның ретінде бағаландыр! Мен жаңа Қазақстан патриотизмінің жасампаздық құдіретіне сенемін.

Тәуелсіз ел болу оны жариялаумен немесе мемлекеттің іргетасын қалаумен шектелмейді. Тәуелсіздік үшін нағыз күрес күнделікті еңбекпен, үздіксіз әрі дәйісдікпен жүздікпен мәңгі жалғасды. Біз қуатты тәуелсіз мемлекетімізбен ғана ұлт ретінде жер бетінде сақталамыз. Осы айнымас ақиқатты берік ұстануымыз қажет. «Тәуелсіздік бәрінен қымбат!» деген бір ауыз сөз мәңгі ұранымыз болуға тиіс.

Ұлтымыздың ұлы ұстыны – кәсірлі Тәуелсіздігіміз барша жұртымыздың патриоттық рухымен асқақтай берсін!

Ерлан ҚАРИН:

ПРЕЗИДЕНТ МАҚАЛАСЫ - БОЛАШАҚ КОНТУРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРАТЫН ИДЕОЛОГИЯЛЫҚ НЕГІЗ

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Тәуелсіздік бәрінен қымбат» атты мақаласына қатысты ҚР Президентінің көмекшісі Ерлан Қарин өз пікірін білдірді.

— Бұл мақала Тәуелсіздіктің 30 жылдығын ашып беріп отыр. Осы межелі жылға арналған жұмыстың негізгі бағытын көрсетілген. Президенті Қазақстанның егеменді дамуының өткен үш онжылдығының негізгі нәтижелерін қорытындылады және жаңа кезеңге арналған даму бағыттарын белгілеп берді. Енді Тәуелсіздіктің төртінші онжылдығының басты мақсаты ол

әділетті қоғам мен тиімді мемлекет құру екенін анықтады. Сонымен қатар Қасым-Жомарт Тоқаевтың мақаласында елдің кез-келген жетістіктері барлық азаматтар үшін нақты жеңілдіктермен өлшенуі керек екендігі тағы бір рет атап көрсетілген, — деп жазды Ерлан Қарин Telegram каналында.

Ол Президент мақаласында көптеген жаңа идеялар мен ұсыныстар бар екендігін айтқан. Мақалада әртүрлі тақырыптар мен бағыттарды қамтыған. Атап айтсақ, гуманитарлық ғылымдарды дамыту, тарихи сананы қалыптастыру, мемлекеттік тілдің рөлі, ұлттаралық келісімді сақтау және жастарға қолдау көрсету.

— Мен өз кезегімде мемлекет басшысының саяси модернизация туралы тезисін ерекше атап өткім келеді. Президент реформалардың ойландырылған және жүйелі түрде жүргізілуі керектігін баса айтты. Сонымен қатар тапсырмаларды кешіктіруге жол беруге болмайтынын қадап тұрып жеткізді. Қасым-Жомарт Тоқаев билік әрқашан халық алдындағы жауапкершілікті сезінуі керек екендігіне назар аударды, — дейді Президент көмекшісі.

Ол осы орайда мемлекет басшысы алғаш рет ауыл әкімдерін сайлағаннан кейін аудан әкімдерін сайлауға көшетініміз туралы айтқанына тоқталды.

Егер бұл механизм іс жүзінде өзінің тиімділігін көрсететін болса, онда келесі деңгейдегі әкімдерді сайлауға көшу туралы шешім қабылданады. Шын мәнінде, бұл бүгінгі мақаланың маңызды аспектілерінің бірі. Президент саяси реформаларды жалғастыруға деген ұмтылысын растап қана қоймай, болашақта осы реформалардың негізгі бағыттарын ашады. Толығырақ тоқталғым келетін келесі мәселе — Қасым-Жомарт Тоқаев Тәуелсіздік пен мемлекеттілікті барлық қазақстандықтарды біріктіретін негізгі құндылық ретінде қарастырады. Бұл саяси плюрализм мен көппартиялық жүйенің дамуы тұрғысынан ерекше маңыздылыққа ие болып отырған өте маңызды хабарлама. Жалпы, біздің мемлекеттілігіміздің жаңа тарихи кезеңінде Президент мақаласы болашақ контурын қалыптастыратын қуатты идеологиялық негіз ретінде әрекет етеді, — дейді Ерлан Тынымбайұлы.

Мұрат БАҚТИЯРҰЛЫ:

ТӘУЕЛСІЗДІКТІҢ АЛТЫН АРҚАУЫ - ҰЛТТЫҚ МҮДДЕ

Парламент Сенатының депутаты Мұрат Бактиярұлы ҚР Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Egemen Qazaqstan» газетінде жарияланған «Тәуелсіздік бәрінен қымбат» атты мақаласына қатысты пікір білдірді.

«Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаев биылғы 5-ші қаңтары күнгі Egemen Qazaqstan газетінде осы жылы еліміздің тәуелсіздігіне 30 жыл толатындығын және тарихтың осы бір аса қысқа мерзімде қандай тарихи жетістіктер мен табыстарға қол жеткізгендігіміз жайлы жан-жақты баяндап берді. Президентіміз айттып отырғанындай, біз үшін Тәуелсіздік бәрінен де қымбат екендігін әрбір қазақстандық жете сезіне білуге тиісті. Тәуелсіздік жылдары қол жеткізген табыстарымызды да ешкім жоққа шығара алмайды. Біз ендігі арада Тәуелсіз Қазақстанның отыз жылда қол

жеткізген табыстарын баянды ете отырып, ел егемендігін одан әрі нығайтуға міндеттіміз. Қазір әлем бойынша пандемия індетінің таралуына байланысты әлеуметтік және экономикалық салада күрделі жағдай қалыптасып отырғаны белгілі. Индеттің зардаптары біздің елімізді де айналып өтпегендігі анық», — деді сенатор.

Сонымен қатар М. Бактиярұлы Қазақстанды біртұтас мемлекет ретінде әлем мойындағанын еске салды.

«Президентіміздің мақаласында қасиетті қазақ жері — ең басты байлығымыз деп атап көрсетілген. Ендігі арада жеріміздің тұтастығына күмән келтірудің қажеті жоқ және бұл орайда сыртқы арандатушылардың әрекеттеріне ермей, ежелгі көршілерімізбен ынтымағымызды, бірлігімізді жоғалтпау қажеттігі айтылады. Қазақстан біртұтас мемлекет екендігін әлем мойындағаны қашан!

Мемлекет басшысы өзінің осы мақаласында ұлттық мүдденің тәуелсіздіктің алтын арқауы екендігін атап көрсетті. Бұл орайда, мемлекеттік тілдің еліміздің басты нышандарының бірі екендігі ретінде қарастырылуы әбден орынды. Сондықтан да, Қазақстанның мемлекеттік тілі — қазақ тілі екендігіне баса назар аударылып, бұл тілді бүкіл халқымызды біріктіруші күшке айналдыру қажеттігі өте жақсы айтылыпты. Ендігі мәселе өзімізде екені ақиқат. Әр қазақ

баласы ең әуелі өзінің ана тіліне өзі қамқор болуға тиісті. Өсіп келе жатқан ұрпағымызды өз тілінде тәрбиелеу әр ата-ананың ұлт алдындағы парызы болса керек», — деді депутат.

«Сонымен бірге, Президент Қазақстанның әрбір азаматының мемлекеттік тілді білуі парызы, міндет екендігін атап көрсетіп, қазақ тілін меңгере алмай жүргендерге үндеу тастайды. «Ештен кеш жақсы» деген халық даналығы ағартушылық, мемлекеттік тілді үйренуге ең бастысы ынта керектігі айтылады.

Қазақ халқы қай заманда болмасын өзге ұлыстармен тату бірлікте өмір сүре білген. Ешкімді жатсынған жоқ. Бұл тарихи ақиқат. Мемлекет басшысы осы жайлы айта отырып, елдегі тұрақтылық пен береке, бірлік үшін бәріміздің жауапты екендігімізді дұрыс айтқан. Біз қашан болсын халқымызды біріктіретін ортақ құндылықтарды дәріптеп, соны ой санаға берік орнықтыру жөнінде айтылған ойды құптаймын.

Тәуелсіздігіміздің алтын арқауы және басты құндылығы ұлттық мүдде екендігін Мемлекет басшысы өз мақаласында кеңінен тоқталады. Біз ұлттық мүдде мен тәуелсіздікті бәрінен биік қоямыз. Халқымыздың бар жақсы қасиеттері, ұлттық мүддесі тек қана Тәуелсіз елдің жағдайында ғана дамып, өрісін кеңейте түсетіндігін ұмытпайық», — деді Мұрат Бактиярұлы.

Руслан ҒАББАСОВ

МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛДІ БІЛУ - ҚАЗАҚСТАННЫҢ ӘРБІР АЗАМАТЫНЫҢ МІНДЕТІ!

МЕМЛЕКЕТ БАСШЫСЫНЫҢ МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛДІ БІЛУГЕ МІНДЕТТЕУГЕ АРНАЛҒАН ҮНДЕУІ - ТӘУЕЛСІЗДІКТІҢ ТӨРТІНШІ ОНЖЫЛДЫҒЫНЫҢ ЖАРҚЫН БАСТАУЫ

Жаңа жылдағы жақсы жаңалық, басты жаңалық — ҚР Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Егемен Қазақстан» газетінде жарық көрген «Тәуелсіздік бәрінен қымбат» атты мақаласы.

Бағдарламалық маңызы бар бұл мақала газеттің ғана емес, еліміздің бас мақаласы деуге болады. Тәуелсіздіктің 30 жылын салмақтап, сараптаған мақалада болашағымыздағы басты бағдарлардың нақты көрсетілгені.

«Тарихқа көз жүгіртсек, әр буын белгілі бір сынақты басынан өткерді. Біздің бабаларымыз «Ақтабан шұбырынды, Алқакөл сұламаны», аталарымыз алапат ашаршылықты, қуғын-сүргінді, дүниежүзілік соғысты көрді.

Тоталитарлық кезеңде ұлттық құндылықтарымыздан, тілімізден, діліміз бен дінімізден айырылып қала жаздадық. Оның бәрі Тәуелсіздіктің арқасында халқымызға қайта оралды. Бірақ, ұлт пен ел ретінде сақталып қалу үшін бүгінгі және болашақ ұрпақ жаңа сын-қатерлерге дайын болуы керек» — деп алдағы атқарар істердің маңызын айқындап береді.

Отыз жыл Тәуелсіздігіміздің өзінде де әлі дауға айналып келе жатқан Мемлекеттік тіл мәселесіне айрықша тоқталған ҚР Президенті Қ.Тоқаев:

«Еліміздің басты нышандарының бірі — мемлекеттік тіл. Қазақстанның мемлекеттік тілі қазақ тілі екені Ата заңымызда 90-жылдардағы күрделі кезеңнің өзінде нақты жазылған. Біз тәуелсіздік дәуірінде ана тілімізді дамыту үшін барлық жағдайды жасадық. Осы аралықта қазақ тілінде білім беретін мектептер мен оқу орындарының, балабақшалардың саны еселеп көбейді.

Бүгінде мемлекеттік тілді білетін қазақтар да, өзге этнос өкілдері де үлкен санды артты. Бірақ, шын мәнінде, бүкіл халқымызды біріктіруші факторға айналдырудың барлық құқықтық тәсілдері және кепілдіктері қалыптасты. Мәселе — ниетте. Ниеттің дұрыс болуы қазақ тілін меңгергісі келетін адамдарға да, осы мақсатқа жетуге жағдай жасайтын Үкіметке де байланысты» — деп атап көрсетеді.

«Мемлекеттік тілді білу — Қазақстанның әрбір азаматының парызы. Міндеті деп те айтуға болады. Осы орайда мен барша қазақстандықтарға, оның ішінде қазақ тілін әлі жете меңгермеген отандастарыма үндеу тастағым келеді. Жастар ағылшын тілін немесе басқа да тілдерді аз ғана уақытта меңгере алатынын көріп отырмыз. Тұтас буын алмасқан осы жылдарда қазақ тілін үйренгісі келген адам оны әлдеқашан біліп шығар еді. Халқымызда «Ештен кеш жақсы» деген сөз бар. Ең бастысы, ынта болуы керек» — деп, мемлекет басшысы мемлекеттік тілді білу барлық қазақстандықтардың міндеті екенін шегелеп айттып, шешімді Үндеу жасағаны өте дұрыс болды. Иә, мемлекеттік тілді міндеттеу — мемлекеттің міндеті. Отыз жыл парызын орындамағандар, тіпті әлемде жоқ парадокс — мемлекеттік тілді білмей-ақ мемлекеттік қызметте отырғандар да жеткілікті, енді міндетті орындауына тура келетін бағдарлы. ҚР Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың қазақ тілді білу мақаласынан осыны ұқтық, көңілге түйдік. Ендігі кезекте тиісті заңдар қабылдау күтіп тұрғаны — күннің шықпай қоймайтынындай анық қағида!

Мемлекет басшысының мемлекеттік тілді білуге міндеттеуге арналған Үндеуі — Тәуелсіздіктің төртінші онжылдығының жарқын бастауы деп білеміз! Өйткені, мақалада баса назар аударып, атап айтылғандай: «Еліміздің басты нышандарының бірі — мемлекеттік тіл».

Қазыбек ИСА

Қазақ үні

ГУМИЛЕВТЕР

Бұл Москваның әдемі кезі болатын. Әсіресе Олимпиададан соң Москва басқаша гүлденген, нұрланған... Өйткені біз оқуға түстік.

Қыркүйек айы басталып оқуға кірісіп кеткенбіз. Сабағымыз ерте басталады. Лекциямыз – 9.30-да. Сондықтан жатақханадан ерте шығамыз. Біздің жатақханамыз ВДНХ-дағы Б.Галушкин көшесінде, ал сабақ өтетін корпусымыз Беларусь вокзалының жанында. Әйгілі кино үйі, «Тишинский» базары, ар жағымызда зообак бар. «Малая Грузинская» көшесінде біздің сценаристер мен режиссерлер оқитын жоғары курс. Талайдың кумирі болған Владимир Высоцкийдің тұрған үйі де бізден алыс емес. Курстастарымыз да шетінен мықты жігіттер. А.Тарковскидің «Сталкер» фильмінде басты рөлді сомдаған «Оскарға» ұсынылған Александр Кайдановский, болмаса «Самоцветы» тобының жетекшісі Стас Намин, «Рижская» киностудиясының бұрынғы бас редакторы Лео Раге. Академик Ефим Зельдович пен әйгілі жазушы Алла Гербердің баласы Александр Зельдович... тағысын тағылар. Отыз шақты қыз-жігіттің ішінде мен де бармын. Бұрын аты-жөнін газет-журналдан, болмаса тек телевизордан ғана көретін режиссерлардың біразы осында дәріс береді екен. Ең бірінші танығаным – «Кинопанорама» хабарын жүргізетін Эльдар Рязанов. Одан соң «Табор уходит в небо» мен «Мой ласковый и нежный зверь» фильмін түсірген Эмиль Лотяну, Глеб Панфилов, Никита Михалков, Владимир Грамматов және менің мастерім Сергей Соловьев та осы жерде екен. Бұл біз үшін өте қуаныш және зор мәртебе, сол замандағы үлкен зиялы қауымның өкілдері осы жерде лекция оқыды, дәріс берді. Әсіресе аса талантты философ, көзі тірісінде аты аңызға айтылған Мираб Мамардашвили, тарихшы жазушы Натан Эйдельман, мәдениеттанушы аса көрнекті ғалым Паола Волкова, алғашқы совет режиссерларының бірі Леонид Трауберг, Ленин туралы сценарийлердің авторы Сергей Юткевич тағы басқалар лекция оқыды. Мен осының бәрін көп уақыт өткен соң жазып отырмын. Сөйтсем мен ол кезде көп нәрсенің қадірін білмеген екенмін.

Бір күні таңертеңгі лекциямызды сағат 10-ға шегерітті. Не лекция? Кім оқыды, ол да жұмбақ. Бірақ енді ғана оқуға келген қыз-жігіт ол кезде сабақтан қалуды білмейміз. Метродан жаяулап келсек оқу корпусының алды ығы-жығы. Машина қоюға орын жоқ, әдеттегіден көптеу сияқты. Ішке кірсек, құжынаған ел-жұрт. Көбісі біз танымайтын адамдар. Егде тартқан ақ шашты ерлер мен «балызактік» жастағы ханымдар. Біздің бірінші қабатта кино көрсететін залымыз адамға лық толы. Танымайтын басқа біреудің үйіне кіргендей имене басып ішке кірдік. Тура қарсы алдымда таныс кісі тұр...

«Ойбай, мынау актердың аты кім еді? Әлгі, Альберт Филозов емес пе?»

Іште бос орын жоқ сияқты... Басқа біреудің лекциясы ма дейін десем, біздің курстағы қыз-жігіттер отыр. Осы кезде залдың түкпірінде ағаш қабырғаға сүйеніп тұрған Андрей Мироновты көргенде есім шығып кетті...

«Мәссаған... мынау әйгілі Мироновтың өзі ғой...».

Біздің осы залда әркімнің өз орны бар. Бұл жазылмаған заң сияқты. Менің орным бос тұр екен. Қосымша қойылған орындықтардың арасынан әзер өтіп енді орныма отырайын десем, Андрей Миронов түрегеліп тұр екен. Ұялып кеттім... Осындай-үлкен талантты әртістің түрегеліп тұрғанына, ал ана Түркіменстаннан келген Аман Джумаевтың былшып отырғанына жыным келді.

– Здравствуйте, садитесь на мое место, – деп өз орнымды қолыммен көрсеттім. Осы кезде ту сыртымнан директордың орынбасары Вера Игоревна Суменова: «Талғат, Вы сами садитесь... лекция прежде всего для Вас... А гости постоят» деді. Миронов та менің ниетіме риза болып маған қарай жүрегі: «Спасибо, вы сами садитесь» деді... Жүрегім қуаныштан дүрсілдеп «Әтте, осы көріністі Мұса досым көрсе» деп риза болған қалпымда өз орныма конжия кеттім. Көп ұзамай ішке Никита Михалков,

ГУМИЛЕВТЕР – ЖОШЫ ХАННЫҢ

Талғат ТЕМЕНОВ,
жазушы, кинорежиссер

директорымыз Ирина Кокорева және біз танымайтын үш төрт адам лекция оқитын төрге шықты. Директорымыз қасындағы қонақ кісімен таныстырды.

– Қайырлы таң, достар! Бүгін бізде әйгілі ғалым, этнограф-тарихшы, акын, аңыз адам Лев Николаевич Гумилев, – егенде зал дүр етіп қол шапалақтап тұрып алды. Бізге Лев Николаевичті көндіру сіздерге келіп лекция оқыту онайға түскен жоқ...

– Сізге мың рахмет, Лев Николаевич. Түнімен Ленинградтан келсеңіз де, шаршамай бізге жеткеніңізге мың алғыс!..

Мен ешқашан мұндай фамилияны естіген жоқпын. Алғашында мен танымайтын сценарист, болмаса режиссер деп ойлап қалғанмын. Сөйтсем, ғалым екен ғой. Қонағымыз орта бойлы, толықтау келген, сұйық шашын бір жағына қайырған. Сол бетінде аяғын сәл шығып басатындай көрінді. Сөзін сөлеммен бастағанда тілінде «Р» дыбысын айта алмайтын мүкісі бар және сәл тұтығып сөйлейтін кісі екен... Ол кісі лекциясын бастап кетті.

Тарихтан – адам баласының сонау көне дүниеден бергі жаратылысы және олардың этноста бөлінуінің сыры жайында айта бастады. Өмірі мен естімеген жанадық. Мен білмеген құпия, беймәлім дүниелер. Ол кісі сөйлеп тұр. Кішкентай залымызда ине шаншыр жер жоқ. Бәрі сілтідей ұйып тындап

қалған. Бір қызығы, қонақтың қолында не кітап, не дәптер жоқ. Бәрін-бәрін қай ғасыр, қай ел болмасын жатқа айтады. Мен сол күні Еуропа, Таяу-Шығыс, Қытай, Үндістан мен Америка тарихы туралы көп жайтты бірінші рет естідім. Оның үстіне әлгі ғалым қай дәуірде, қай мемлекетте, қандай патша, болмаса король, тіпті Буддалардың монахтарының қай жылы туып, қай жылы қайтқандарын айтқанда көзім бақырайып, аузым ашылып қалды. Не деген ғажап, не деген білім... Әсіресе мына кісінің есте сақтау қабілеті қандай ғажап... Үш сағаттай болған дәрісіміз, үш минуттай зу етіп өте шықты. Топырлаған жұртпен бірге мен де есік алдына шықтым. Жаңағы ғалым қалтасына темке папирос тартады екен. Бір сәт әлгі ғалымды қоршаған жұрттың ішінен біреу сытылып шықты да, мен лып етіп кіріп оның орнына тұрдым. Қаумалаған ел жұрт ана кісіден оны-мұны сұрап жатыр. Гумилев бір сәт маған көз тоқтатып қарады да:

– Откуда будете, дорогой? – деді. Мен Қазақстаннан екенімді айттым.

– Мне нравится Казахстан... Когда-то мне пришлось побывать там в определенное время, – деді. Осы кезде мен қарап тұрмай, қадімгі тарихпен шұғылданып жүрген тарихшыға ұқсап:

– Тарихта жонғар деген халық шын болды ма? Болса, олар қазір қайда? Жоқ қой! – деп сұрағанында ол көзі күлімдеп:

– Вот эти вопросы мы будем обсуждать в следующий раз, – деді. Бұл кезде директорымыз Ирина Кокорева «Волга» автокөлігінің есігін ашты да, қадірлі қонағын отырғызып бізбен қоштасып кете барды. Мен аузымды ашып сол орында состиып қала бердім... «Бұл кім? Қайдан келген ғалым? Егер осы қызық маған мен келген тұлғалар тек тыңдау үшін түрегеп тұруға дайын болса, яғни, бұл кісі бекер емес екен ғой» деген ойға қалдым. Аты жөні кім еді?

Лев Николаевич Гумилев...

Мен, Лев Гумилевтің екінші лекциясын асыға тостым. Сөйтсем, ол кісі сонау Ленинградтан келіп бізге дәріс оқыды екен. Ғалым ағай әр екі жетіде кейде, үш жетіде келіп тұрды. Біз де сол ғалымның оқыған әр лекциясын зор ыждахатпен тындайтын болдық. Мен алғашқы рет этнос туралы жанадықтарды сол кісіден естідім. Этнос

ол биосфераның феномені екенін естідім. Пассионарлық теория этногенезінің-тарихи процестің құбылысы екенің ұқтым. Лев Николаевич әрқашан өзінің ұстазы академик Б.Я.Владимирцовтың «Я хочу понять, как и почему все это произошло» деген сөзін айтқанда көңіліме қона кетті. Бір жағынан қарасаң баланың сөзі, оқушының ойы сияқты. Бірақ астарында терен философия жатыр. Гумилев бізге желтоқсанның басына дейін келіп тұрды. Менің ол кезде ұққаным Лев Гумилевтің көзқарасы сол кездегі қоғамдық, тарихи, ғылыми қалыптандырып, әсіресе, әйгілі ғалымдар мен тарихшылардың пікіріне қайшы келгендігі болатын. Оның түрмеде, айдауда жүріп отыз жыл бойы жазған этногенез жайлы ашқан жаңалығы – әлі күнге өз бағасын, дәл тарихи деңгейде ала алмай жүрген сияқты. Мен екінші кездесуден соң ғана Лев Николаевичтің анасы даңқты акын Анна Ахматова, әкесі Николай Гумилев екенін бірақ білдім.

Николай Гумилев – баласы Лев Николаевич айтқандай, нағыз пассионарлық тұлға...

НИКОЛАЙ ГУМИЛЕВ

...Явилась юность – праздник мира,
В моей груди кипела кровь.
И в блеске солнечного пира,
Я увидел мою любовь.

Она во сне ко мне слетала,
И наклонялась ко мне.
И речи дивные шептала,
О золотом, лазурном дне.

Бозбала дәурен – жарқын сәт әні,
Кеудемді қаным керіп тым.
Көмкерген күннің алтын шапағы
Махаббатыма жөлықтым.

Түсімде, менің ертегі сымды
Нәзік қимылмен ымдайды.
Ғажайып үнмен шертеді сырды
Сәулесі алтын күн жайлы.
(Бұл жас ақын Жанат
Әскербекқызының аудармасы).

Ұбегі Мұхтар Әуезовтің «Еңлік – Көбелін дүхтар» Әбиз қалай деуші еді... «Қайтсын-ау, сынқыл-сылтын, сылтын-сынқыл... Тілейді-ау, жас бейбақ. Көктемнің көркін-ай... Мамырдың бір нұр шауағы дермісін. Жасты көрсем осылай көрсемші...». Абыз осы сөзді Гумилевтің дәл осы өлеңіне арнаған сияқты. Әсіресе, түп нұсқадағы бірінші жол – «Явилась юность – праздник мира»... Қандай керемет айтылған тіркес... «В моей груди кипела кровь»... Нағыз образ... Абыздың мизеп отырғаны осы күш-қайрат... Тар кеудеге сыймай бара жатқан буырқанған бұрсанған бұла күш... Таудан құлаған екпіні қатты көктемгі селдей алдыңғының бәрін қауырсын құрлы көрмей, көтеріп кете беретін табиғат мінез... Міне... Жастық... бұл сезім сиқыры, махаббаттың ұлылығы...

Николай Гумилев Кронштадтағы кеме дәрігері Степан Гумилевтің отбасында дүниеге келген. Шешесі Анна Ивановна. Николай Гумилев орыс әдебиетінің танымал ақыны, аудармашы, әдеби сыншы, ғалым, саяхатшы, 1-ші дүниежүзілік соғыстың үш мәрте Георгиев крестімен марапатталған сарбаз. Орыс поэзиясындағы шоптығы биік акын – Анна Ахматованың күйеуі.

Николай Гумилев 1921 жылы 3-тамызда «Таганцев астыртын ұйымына қатысты» деген желеумен ұсталады. Көп ұзамай

Петроградтағы Губчеканың қаулысымен ату жазасына кесіледі. Накактан-накақ құрбан болған алпыс бір адамның ішінде талантты ақын, орыс халқының адал патриоты, этнограф, тарихшы-ғалым да шейт болды. Олардың қай жерде жерленгені әлі де белгісіз. Адамзат тарихында не бір озбырлық, қатыгездік, жан түршігерлік қылмыстар қашан да үлкен желеуді жалау қылып жасалған. Ал, осы қатыгездіктің ең сорақысы ол – Ленин әкелген большевизм обасы болатын. Жалпы, адам өлтіру – күнә, ал ақынды ату, бұл қатыгездіктің ең маскарасы, жауыздықтың шыңы деуге болады.

1910 жылы Николай Гумилев жас ақын Анна Горенкоға үйленеді. Алайда Аннаның бірде-бір туысы олардың үйленуіне келген жоқ. Себебі, олар Николай мен Аннаның үйлі болуына күмәнмен қарады. Көп ұзамай Николай Степанович Африкаға кетеді де, Анна Ахматова жалғыз қалады. Алайда 1911 жылы Ахматова Парижде суретші Амедео Модильянимен танысады. Амедео Модильяни – ХХ-ғасырдағы атакты суретші һәм скульптор. Модильяни Италияда туып өскен экспрессионист, модернист суретші. Модильяни 1906 жылы Парижде келіп, осы елде біржолата қалады. Ұзын бойлы әдемі суретші Амедео Аннаны бір көріп ғашық болады. Ол өзінің шығармаларында Анна Ахматоваға ерекше орын берген. Әсіресе «Жалаңаш қыздар» галереясындағы Аннаның сұлулығы суретші

сықырлы сәт керек. Бозаланды таңда, боз ат мінген, боз жігіт пе? Болмаса, белгісіз батыр ма, бәрі бір... Өйткені, бұл сұлудың таң алдында балбырап, сәл-пәл ашылған томпақ еріндері ыстық сүйісті аңсаған шағы. Міне, ақын осылайша өлеңмен өрнек салады. Аяздағы терезеге түскен табиғаттың суреті дерсін. Бәрі де жарасымды, Әуезовтің Абызына қайта ораласың...

«Тілегенім менің де сол жолдағы талайың болсын... Алдында бұлдыр сағым ішінде бұлаңдаған бір кезең боп сол тұр ғой! Не табарсың, не көрерсің сол белде? Ұшырарсың, ұшыратарсың сен оны! Албырт көңіл тақат қоймай ап етердей түрің бар... Содан, содан қорыққан мұңым бар...».

Пушкиннің поэзиясына еліктеп, Лермонтовтың ерлігіне еліткен ақын Николай Гумилев 1914 жылғы Африкаға жасаған соңғы экспедициядан соң, жанын қоярға жер таппайды. Бұл жары Анна Ахматова екеуінің ара-қатынасы алшақтай бастаған кезі еді. Сондықтан да ол, дүниежүзілік соғыс басталғанда өзі сұранып майданға аттанған. Николай осы майданда көзге түсіп, екінші Георгиевский крестімен марапатталады. Оған жары Анна Ахматова риза болмаса да, баласына бір ауыз өлең шығарады:

*Долетают редко вести
К нашему крыльцу.
Подарили белый крестик
Твоему отцу.*

ЖИЕНДЕРІ

үшін өте қымбат... Менің естуімше режиссер Александр Миттаның «Москва моя любовь» фильміндегі суретші жігітпен (Олег Видов) жапон қызының (Комаки Курихара) махаббатына осы екі талант Модильяни мен Ахматова арқау болған деседі. Алайда Анна көп ұзамай елге қайтады. Өйткені бұл кезде Ахматованың аяғы ауыр болған шағы-тын. 1912 жылы Ахматова мен Гумилевтың отбасында ұлдары Лев өмірге келеді. Жас ана сәбиіне арнап мына өлең жолдарын сонда жазған.

*Загорелись иглы венчика
Вокруг безоблачного лба.
Ах! улыбочивого птенчика
Подарила мне судьба.*

Алайда олардың арасынан бұл кезде ала мысық өтіп кеткен басын. Лев туған күні әкесі Николай перзентханаға келмейді. Келесі күні де көрінбейді. Өйткені, ол сері болатын. Николай Гумилев романтик ақын. Оның, әсіресе, алғашқы өлеңдері сезіммен махаббатқа толы, ернеуінен төгілдердей кесеге құйылған тастай суық тамыздың қымызындай мөлдіреп тұр.

*Принцесса
В темных покрывалах летней ночи
Заблудилась юная принцесса.
Плачущей нашел ее рабочий,
Что работал в самой чаще леса.*

*Он отвел ее в свою избушку,
Угостил лепешкой с горьким салом,
Положил под голову подушку
И закутал ноги одеялом.*

*Почему же ей ее томленья
Кажется мучительно знакомо,
И ей шепчут грязные поленья,
Что она теперь лишь правду дома?
...Ранним утром заспанный рабочий
Проводил принцессу до опушки,
Но не раз потом в глухие ночи
Проливались слезы об избушке.
Ханшайым*

*Үй иесі ұйқысынан тұрғасын,
Ханшайымды жолға салды ертемен.
...Талай түнде ару төгіп жүр жасын
Күркені аңсап, көкірегін өртеген...*

Мынау таң алдындағы арудың көкірегіндегі, кеудесіндегі махаббат гүлі бүр жара бастаған сәті емес пе? Ертегі іздеген сұлудың ұйқылы ояу сезімдідей. Себебі, ол сондай... Аруға тосын сый, күтпеген кез,

*Было горе, будет горе
Горю нет конца
Да храни святой Егорий
Твоего отца.*

Николай Гумилев «Костер», «Мик», «Колчан», «Чужое небо» және «Огненный столп» кітаптарының авторы. Отыз бес жасында дарынды ақын, өз елінде Петербуртта қаза тапты. Бергенінен берері көп, жазғанынан жазары көп этнограф, тарихшы, ғалым, аққан жұлдыздай өте шықты. Артында үлкен поэзиясынан басқа, дарынды жары Анна Ахматова мен болашақ ғалым, баласы Лев Гумилев қалған болатын. Адам баласына Күн ортақ, Жер ортақ, Су ортақ секілді Талант та ортақ байлық. Чайковский мен Пушкин қазақ қандай таныс болса Құрманғазы мен М.Әуезов те өзге елге сондай етене... Бүгін де біздің Димаш – қазақтың атын әлемге паш еткен талантты ұл. Николай Гумилев дәл біздің Мағжандай әдебиет пен руханиятқа берері көп дарынды ақын еді... Ал, ақындар өздерінің кетер күнін сезеді деген қауесет бар.

*Қайғының ауыр дауысы,
Мұң үні, сосын дала әні.
Патшалар тұрған зал ішін
Жайымен кернеп барады.*

Николай Гумилев мына өлеңін сол кездегі большевизмнің көсемдеріне арнаған іспетті.

*Упаду, смертельно затоскую,
Прошлое увижу наяву,
Кровь ключом захлещет на сухую,
Пыльную и мятую траву.
И Господь воздаст мне полной мерой
За недолгий мой и горький век.
Это сделал в блузе светло-серой
Невысокий старый человек.*

АННА АХМАТОВА

Император Александр-ІІ 1861 жылы өзінің манифестімен крепостнойлық құқықты жайғанша Ресей артта қалған елдердің қатарында болатын. Алайда оған дейін орыс империясының Ұлы патшайымы Екатерина-ІІ басқарды. Дей тұрғанмен қоғам өмірінде әйелдер әлі көзге түспеген «Арпа ішінде бір бидай» сияқты тым сирек құбылыс болды. Математик София Ковалевская, атакты балерина Анна Павлова, болмаса «мылқау киноның»

Николай Гумилев

Лев Гумилев

Анна Ахматова

жұлдызы Вера Холодная сияқты қыздар тым аз еді.

Чарли Чаплин туған, Эйфель мұнарасы мен Толстойдың «Крейсер сонатасымен» бірге туған деп өзі жазғандай...

Анна Горенко 1889 жылы 11 маусымда Одессаның түбіндегі Үлкен Фонтанка станциясында өмірге келеді. Әкесі Андрей теңіз инженері болатын. Көп ұзамай олар Петербуртта Царское селоға көшіп кетеді. Ол Маринский қыздар гимназиясына оқуға қабылданады. Осы кезде жүріп екі әлемнің есігін ашады. Біріншісі, поэзия есігі болса, екіншісі, 13 жасар қыздың жас өспірім Николай Гумилевпен танысуы. Бұл танысудың аяғы талай жылдар өткеннен кейін үйленумен аяқталады.

Ұлы ақын екі революцияны, екі дүниежүзілік соғысты Ленинградтың блокадасын бастан кешіреді. Анна алғашқы өлеңдерін 11 жасында жазады. Әкесі Ахматова» деп яғни нағашы әжесінің тегін алады. А.Ахматова туысқан татар халқының ханшайымы Шыңғыстан тараған Жошы-ханның ұрпағы-тын.

Анна Ахматова орыс әлеміндегі әдебиетіндегі, мәдениетіндегі талантымен тарихта қалған тұлға. Інжілдегі (Библиядағы) Иисус Христос өз өмірін, тағдырын адамдарға арнап қиған болса... ол да дәл

солай... Яғни екеуі екі дәуір... екі қоғам... екі мекен... екі аңыз. Біреуі үшін ол ертедегідей болса, екіншісі таза ақиқат. Біреуі Христос, екіншісі – ақын Ахматова. Екі дәуірде өмір сүріп тұрған өмірдің ашығын қандайына тиген әйел. Алайда тағдырдың қиындығын да, қасіретін де, жоқты да, жоғалтуды да, азапты да, мазақты да көріп, аштықпен арсыздыққа куә болса да сынбаған сұлу әйел.

Ахматованың алғашқы кітабы 1912 жылы «Вечер» деген атпен шыққан. Одан соң «Четки» және «Белая стая» деп жарып көрді. Алайда қызыл большевиктердің революциясы дарынды ақынның аяғына кісен, қолына бұғау салса да қаламына сала алған жоқ. Оған көзі тірі кезінде, 1924, 1940, 1946 жылдары НКВД үш мәрте арнайы үкім шығарды: «Анна Ахматова является типичной представительницей чуждой нашему народу пустой безидейной поэзией». Бұл ақынды өлтірудің тың жолы болатын.

30-шы жылдардан бастап ақынның басына тағдырдың кара бұлты үйіріле бастаған. Ылғи да «Қара киім киген» НКВД адамдары қашан алып кетеді деген үрей болды. Иә... Ол үрей алдамаған екен. Ахматова «контрреволюционер» Н. Гумилевтың әйелі, тұтқындалған қаскүнем қасқой Лев Гумилевтың анасы деп аталды. Бұл кезеңдер екі көзі төрт болып түрменің терезесіне үйілген шақ еді. Анна Ахматова күндерін күнде баласына барумен, одан бір хабар алам деген үмітпен он жеті ай абақтының алдында өткізді. Бұл түрме атылуы «Кресты» болатын. Сендей соғылған әйелдер біреуі күйеуін, біреуі бауырын, біреуі баласын тосқан тұл жесірлер. Ақырған солдаттардың дауысы, шынжырдағы иттердің арпылы... Аштық-жалаңаштық азапты шақтарды Анна Ахматова осылай түрменің жанында өткізді. Алайда мына өлеңі ақын азабын айғақтай түседі:

*А если когда-нибудь в этой стране
Воздвигнут задумяют памятник мне,
Согласье на это даю торжество,
Но только с условием — не ставь его
Ни около моря, где я родилась:
Последняя с морем разорвана связь,
Ни в царском саду у заветного пня,
Где тень безутешная ищет меня,
А здесь, где стояла я триста часов
И где для меня не открыли засов
Затем, что и в смерти блаженной боюсь
Забывать громыхание черных марушь,
Забывать, как постылая хлопала дверь
И вьла старуха, как раненый зверь.
И пусть с неподвижных и бронзовых век
Как слезы, струится подтаявший снег,
Анна Ахматова бұл кезде Ресейдегі ғана емес шет елде де танымал ақын болатын.*

Оның иммиграцияға кетуге мүмкіндігі де, жағдайы да бар еді. Алайда ақын туған жерінде қалуды жөн көрді.

Орыс әдебиетінен эмиграцияға кеткен алғашқы ақын, жазушы, аудармашы, сыншы Георгий Владимирович Иванов өзінің естелігінде былай дейді:

«...1922 год, после завтра уезжаю за границу. Иду проститься к Ахматовой. Летний сад шумит уже по осеннему. Как тихо, как тревожно. Ахматова протягивает мне приветливо руку

- А я здесь сумерничаю, уезжаете кланяйтесь от меня Парижу.
- Анна Андреевна, а Вы не собираетесь уехать?
- Нет, я не уеду из России...
- Но ведь жить становиться совсем не выносимо
- Да, ну и что же?!
- Но может стать еще хуже
- Пусть будет...
- Не уедете?
- Не уеду.

Анна Ахматова есті де эстет ақын ғана емес ол өте сезімтал, қағылез жан еді. Ол маңайындағыларды өзінің ақыл-парасатымен, көркімен де, көзімен де, ойымен де, бойымен де, дарынымен де барымен де магниттей тарта білді. Аннаның ерекшелігі, «Сәуегей», болашақты болжай білетін тағдырын түйсігімен сезетін сергек болуы еді.

(Жалғасы бар)

10 декабря в эфире 1-го канала председатель комитета Госдумы по образованию и науке В.Никонов в эфире программы «Большая игра» заявил: «Казахстана просто не существовало, Северный Казахстан вообще не был заселен. Они существовали, но гораздо южнее. И, собственно, территория Казахстана – это большой подарок со стороны России и Советского Союза».

Это провокационное заявление «взорвало» информационное пространство Казахстана и вызвало множество публикаций. Это и заявление казахстанского МИД, и заявление партии «Ақ жол», направленное во все фракции российской Думы, и сотни статей в казахстанских СМИ, и тысяч постов в социальных сетях и т.д.

Через несколько дней к В.Никонову присоединились депутаты Госдумы В.Жириновский, Е.Федоров.

И вот на днях президент Казахстана К. Токаев заявил, что «никто извне» не отдавал казахам занимаемую страной территорию и казахи жили на ней много веков: «Никто извне не отдал казахам эту огромную территорию. Наша история не начинается 1991 или 1936 г.

Наши люди жили и росли здесь во времена Казахского ханства и раньше – при Золотой Орде, Тюркском каганате, гуннах и саках». Президент указал на необходимость противостоять провокациям со стороны «некоторых иностранцев, которые сомневаются в нашей территориальной целостности», и защищать национальные интересы любым способом. Такая тема стала основной в интервью Садвакасова Накипбека Кенжебаевича, юриста-правоведа, политолога, публициста, автора книг «Этико-правовые нормы и культура поведения», «Намыс пен парыз», «Познание и сознание», «Елестер мен белестер». Садвакасовым написано около 100 статей по научно-публицистической тематике, опубликованных в журнале «Мысль», «Жұлдуз», «Жалын», газетах «Егемен Қазақстан», «Казахстанская правда» и т.д.

В свое время он работал в Институте философии и права Академии наук Казахской ССР, Министерстве юстиции Казахской ССР, Верховном Совете Республики Казахстан, руководил юридической службой различных организаций и т.д.

ВНУТРИ РОССИИ ИДЕТ ПОДРЫВНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

– Накипбек Кенжебаевич, являются ли заявления В.Никонова, В.Жириновского, Е.Федорова провокационными по отношению к Казахстану?

– Кто такой «провокаатор»? Провокатор – это тот, кто предательски подстрекает к каким-нибудь неблагоприятным, преступным действиям».

Соответственно, зловерные и противоправные по своей сути антиказахстанские выпады депутатов Госдумы РФ В.Никонова, В.Жириновского, Е.Федорова следует признать провокационными, вызывающие закономерные возмущения истинных патриотов Казахстана и честных людей в мире.

Все казахстанцы высказываются против разжигания вражды между

соседними дружественными странами и народами.

– Наши официальные и неофициальные органы выступили по поводу таких провокационных заявлений. Кого еще вы можете отметить?

– Так, «Ассоциация русских, славянских и казахских организаций Казахстана» осудила высказывание российского депутата В.Никонова: «Прозвучавшее заявление председателя Комитета по образованию и науки Государственной думы РФ Вячеслава Никонова в отношении территориальных «подарков» Казахстану со стороны России непри-

казханцев от души радуют также солидарность и слова искреннего возмущения здравомыслящих народов Кавказа, Турции, Азии и других честных людей на планете.

«ОБРУСЕВШИЕ ИНОРОДЦЫ ВСЕГДА ПЕРЕСАЛИВАЮТ»

– В.Никонов, В.Жириновский, Е.Федоров... В чем корыстная психология подобных людей?

– Одному из признанных русских мыслителей XIX в. приписывают слова: «Нет хуже русского-инородца». Вернее, в документальном варианте они звучат следующим

В.Соловьева, когда Жириновский в дикой ярости бросался с этими словами на политика А.Хинштейна, намекавшего, что они ведь одной крови, то есть еврейской. Следует отметить, что ничего предосудительного нет в том, что человек другой национальности хочет стать русским. Ради бога!

– А есть ли еще дополнительная «подпитка» этого явления?

– В свое время, когда существовал «могучий и нерушимый» СССР и сплоченный, в определенной степени, социалистический блок, США и капиталистические страны Запада ставили себе главную цель

ПРИЧИНА ВСЕ-ТАКИ В «НАЦИОНАЛАХ БОЛЬШОЙ НАЦИИ»

– Но что же побуждало откровенно взятого инородца преобразиться не в меру истового «русского-инородца»?

– Ответ опять-таки найдем у классиков философской мысли прошлого: «При таких условиях очень естественно, что «свобода выхода из союза», которой мы оправдываем себя, окажется пустою бумажкой неспособной защитить российских инородцев от нашествия того истинно русского человека, великоросса-

О ПРОВОКАЦИОННОЙ СУЩНОСТИ НИКОНОВЫХ,

**Neminem laedere (laede) (Никому не вредить (не вреди))
Nulla salus bello est (Нет блага в войне)**

Накипбек Садвакасов

емлемо и не выдерживает критики с политической и исторической точек зрения. Любая отсылка к истории, бросающая хотя бы тень сомнения на взаимное уважение территориальной целостности и вопросы формирования современных государств направлена против интересов народа Казахстана и народа России. Мы полностью разделяем возмущение казахстанской общественности по поводу слов господина Никонова и поддерживаем позицию, изложенную в ноте МИД РК».

В интервью корреспонденту Tengrinews.kz известный российский продюсер Иосиф Пригожин сказал: «Я не политик, но, когда делаются такого рода заявления, они носят оскорбительный характер. Простые граждане не понимают слово «подарить». Неужели непонятно, что кому-то выгодно расколоть наши страны, посорить нас и сделать Россию одинокой, без своих близких братьев, родственников и сестер? Вот смотрите, уже в Украине «нагадили», хотели в Беларуси «нагадить», а сейчас в Казахстане хотят эту смуту ввести. У меня такое ощущение, у нас подрывная деятельность внутри России идет».

Замечательные и разумные по сути слова!

образом: «...обрусевшие инородцы всегда пересаливают по части истинно русского настроения» (В.И.Ленин).

В чем корыстная психология подобных людей? Они из кожи вон лезут доказать, что они гораздо больше русские, чем сами русские. И как бы пекутся об их интересах больше них. Вроде, как в старинной европейской поговорке: «Быть большим католиком, чем Папа римский».

В истории много примеров даже с персонами высокого ранга. Так, Л.И.Брежнев, будучи по рождению украинцем, а А.Громыко – белорусом, как только заняли самые высокие посты в СССР, стали официально называться русскими: своеобразный реверанс в сторону «большого народа».

– В наше время – Жириновский...

– Да, в этом плане самый яркий пример в политическом бомонде России – это Жириновский В.В., отец которого, по его же словам, «юрист». Получается, он без роду и племени, тем не менее, каждый раз в бешенстве бьет себе в грудь: «Я русский».

Зримо можно убедиться в Ютубе по телепередаче ведущего

– ослабить, развалить и раздробить СССР. И одним из основных действующих доктрину ЦРУ США была избрана активная деятельность по раздуванию русского национализма и шовинизма. Видимо, это сработало.

Руководитель СССР Горбачев М.С. и его супруга Горбачева Р.М., будучи в определенной степени инородцами, развалили и сдали СССР. С первых дней они вели бурную и открытую деятельность по возвышению русских в многонациональном СССР, начисто забыв коммунистическую заповедь об «интернациональном братстве и равенстве народов».

Р.Горбачева развила бурную деятельность, создав «Фонд русской культуры». Позднее, экс-президент СССР М.Горбачев в интервью газете Bild сказал: «Никто не волнуется об Украине так, как мы, русские (?). Моя мать была украинкой и вторая женщина моей жизни, которую я потерял, Раиса, тоже была украинкой».

– В 1986 г. целый народ обвинили в «казахском национализме»!

– Да, с приходом к власти Горбачева в Союзе вдруг обострились межнациональные отношения, начались военные конфликты, развал целых отраслей экономики, денежной системы, инфляция и т.п. Этот опытный «режиссер» по провокациям начал с замены почти всего руководства КПСС и СССР с насаждением национализма и вражды народов.

А если вражды нет? Надо создать! Тем более в «лаборатории дружбы народов». Так, в преддверии алма-атинских событий в декабре 1986 г. Гейдар Алиев убеждал Горбачева не рубить сплеча, решая вопрос нового партийного руководства. Давайте подумаем, кем из местных можно заменить Кунаева – ни в коем случае нельзя насильственно русифицировать руководство республики. А Горбачев, по словам Алиева, заладил одно и то же: «казахский национализм», «казахский национализм».

шовиниста, в сущности, подлеца и насильника, каким является типичный русский бюрократ... в исторической практике мы, националы большой нации, оказываемся виноватыми в бесконечном количестве насилия...» (В.И.Ленин).

– Причина все-таки в «националах большой нации»...

– Вот теперь стало ясно, что иной «инородец», чтобы избежать «насилия, давления или просто всевозможной дискриминации разного рода» старался стать «завершенным» русским и слиться в общей массе русского народа. Да так слиться, чтобы «комар носа не подточил», чтобы исключить погромы, издевательства, оскорблений, мелких придириков, чтобы не допустить никаких подозрений со стороны иных великороссов-шовинистов.

Иначе опасность грозила не только его жизни и здоровью, но и служебному росту, а также благополучию вообще. Для этого «инородцу» надо было угодливо громко и рьяно петь лживые, провокационные песни, приятные для слуха русского шовиниста и империалиста, охочего для чужого добра, желающего подмять под себя чужие страны.

– В итоге называть свою национальность было опасно?

– Следует отметить, что национальность той или иной персоны называем вынужденно, не с целью возбуждения межнациональной розни, а наоборот, чтобы в рамках требований действующего закона исключить выпады отдельных провокаторов, способствовать взаимопониманию и искоренению враждебных настроений между народами, и, скорее, для раскрытия планов неприяельских разведслужб и других недружественно настроенных организаций.

А ведь, поучается, кто «обдуманно – необдуманно, вольно или невольно» попадают в расставленные липкие сети, доверяются лживым послам недругов. Это важно, так как противники разрядки и стабильности в международных отношениях вели и ведут кипучую

ЖИРИНОВСКИХ И ДРУГИХ

психологическую войну по разжиганию вражды между народами, сначала это было по отношению к стране Советов, и ныне СНГ. Активен в этом плане и фонд Сороса.

КТО ОН – ДЕПУТАТ В.НИКОНОВ?

– Кто он – депутат В.Никонов, и как добился служебных успехов?

– Без рассмотрения личностных характеристик конкретного лица сложно постигнуть психологическую составляющую поступка человека. Важно знать, как он формировался исторически, какова его среда воспитания и определяющая его генеалогия.

Он внук советского функционера высокого ранга В.М.Молотова (1890-1986) – второго человека в СССР после всесильного тирана Сталина. Настоящая фамилия Молотова – Скрябин. Хуже всего, он без зазрения совести легко подписывал расстрельные списки в период «большого террора». Значит, его руки по локоть в крови тысяч безвинных граждан.

Подписал он также нашумевший «Пакт Молотова-Риббентропа», развязавшего руки фашистам для начала Второй мировой войны. Был убежденным коммунистом и остался им до конца своих дней. В 1957 г. Молотов возглавил т. н. «антипартийную группу» против Н.Хрущёва и попал в опалу. В 1962 г. исключен из партии, в 1984 восстановлен.

– Вроде жена Молотова была репрессирована...

– Интересна и трагична судьба супруги В.Молотова, родной бабушки Никонова В. – Полины Жемчужиной (1897-1970). П.Жемчужина (настоящее имя – Перл Соломоновна Карповская) советская партийная и государственная деятельница. В 1949 г. была арестована по обвинению в государственной измене и отправлена в ссылку, где оставалась до смерти Сталина в 1953 г. Она, хоть и пострадала при Сталине, по ее словам, была сталинистом до конца дней своих. Что было в ней больше: инстинкт самосохранения, желание выжить любой ценой, убежденность в коммунистических идеалах или же скрытая от глаз двойная игра?

– Какова причина ареста?

– Из книги «Моя жизнь» экс-премьер-министра Израиля, на тот момент посла своей страны в СССР (1948-49), Голды Меир: «После того, как я пожала руку Молотову, ко мне подошла его жена Полина. «Я так рада, что вижу вас наконец!» – сказала она с неподдельной теплотой, да же с волнением. И прибавила: «Я ведь говорю на идиш, знаете?» – Вы еврейка? – спросила я с некоторым удивлением. – Да! – ответила она на идиш. – «Их бин а идише тохтер» (я – дочь еврейского народа). ...Больше я никогда не видела госпожу Молотову и ничего о ней не слышала.

Много позже Герни Шапиро, старый корреспондент Юнайтед Пресс в Москве, рассказал мне, что после разговора с нами Полина Молотова была арестована... Слишком большой интерес к Израилю и израильтянам проявило русское еврейство, чтобы это могло понравиться в Кремле. Через пять месяцев в России не осталось ни одного еврея в Российской организации, и евреи старались не приближаться к нам больше».

– Иными словами, судьба предков могла повлиять на депутата В.Никонова?

– Мог ли внук быть «психологически полноценным и политически уравновешенным» со столь драматичной судьбой своих предков, тем более, когда родная бабушка была родственницей американского капиталиста и поддерживала «сионистский империализм»? Скорее всего, нет.

НА СЕВЕРЕ КАЗАХСТАНА ЕЩЕ В СРЕДНИЕ ВЕКА ЖИЛИ КАЗАХСКИЕ ПЛЕМЕНА

– Через несколько дней его поддержал скандально известный В.Жириновский.

– Да, депутат РФ от ЛДПР В.Жириновский поддержал территориальные претензии к Казахстану со стороны депутата В. Никонова.

Такого же взгляда в свое время придерживался осужденный в России при жизни покойный ныне Э.Лимонов (настоящая фамилия Савенко).

Скорее, как обычно, изрыгая слюной, бесноватый Жириновский выговорил следующее: «Он все пра-

вилльно сказал. Никонов очень грамотный человек, занимается этим, был бы жив дедушка его – Молотов Вячеслав Николаевич – он бы подтвердил это. Там Россия: Уральск, Семипалатинск, Петропавловск. Причем здесь Казахстан? И там все было перепутано – где киргизы, где казахи, где каракалпакцы, где там туранцы-муранцы (разве это не оскорбительно для потомков Турана? – Н.С.) и т.д. Но государства с границами, с правительством не было – это все создала искусственно советская власть (на пустом месте что ли? – Н.С.), так они продолжают обвинять Никонова. Ну что, еще заставьте его извиняться за то, что живете на русских землях? А русские там как появились, что они там, с неба прилетели что ли?»

Не прилетели с неба, разумеется, прошагали по Казахстану и Средней Азией истребительной войной, завоевательными походами с пушками и ружьями. Это подтверждают архивные документы Российской империи, мемуары очевидцев и красочные картины художника баталиста В.Верещагина и другие источники.

– Как шло заселение северных областей Казахстана?

– Заселение северных областей Казахстана безземельными русскими крестьянами проводилось несколько столетий. Затем новая волна русификации казахских земель, проведенная под флагом надуманной псевдосоциалистической политики «освоения целины» («освоение» – по-русски означает «обратить в свою собственность»), а также под предлогом обширной геологоразведки и извлечения полезных ископаемых и т.д.

Депутат Е.Федоров, проявляющий крайнее хамство в своем поведении, считает «казахские земли российским...а Назарбаев и Токаев для его сведения, основатель современной России киевский князь Юрий Долгорукий в 1147 г., вдали от родной колыбели-матушки киевской Руси, которая занимала небольшую площадь подлунной поверхности земли, заложил первый камень города у Москвы реки.

– Как освещают этот вопрос наши исследователи?

– Российская «Новая газета» от 18 декабря 2020 г. справедливо

пишет: «Казахстанские специалисты утверждают, что это совсем не так: в республике большим авторитетом пользуются исследования знаменитого археолога, академика Алкея Маргулана, который утверждал, что на территории Северного Казахстана еще в средние века жили казахские племена. То есть русские, заложившие на этих территориях в XVIII в. крепости, из которых выросли Павлодар, Петропавловск и Усть-Каменогорск, с точки зрения казахстанской историографии выглядят завоевателями, а не коренными жителями».

Исследования казахстанского антрополога, академика Оразака Исмагулова подтверждают, что предки казахов жили на землях северных областей еще с доисторических времен. Его научная деятельность способствовала установлению генетической преемственности на протяжении 40 вв. между древним, средневековым и современным

населением Казахстана, доказала единство генофонда популяции казахов и с их близкими и дальними предками.

«У МЕНЯ ОТЕЦ ЮРИСТ, МАТЬ РУССКАЯ»

– Известно, что Жириновский «не признавал» национальность своего отца. По какой причине?

– Теперь самое время показать истинное лицо скандального провокатора В. Жириновского, который часто с пеной у рта отрицал, что говорил: «У меня отец юрист, мать русская».

Но этот факт подтверждается в солидной книге К.В. Душенко «Словарь современных цитат». Сколько бы он не отрещивался от своего отца Вольфа Исааковича Эйдельштейна (1907-1983), мол, мой «отец юрист, мать русская», «я русский» и т.п., все-таки ему в 2006 г. в Израиле пришлось признать его, еврея по национальности, как родного отца.

До 1964 г. Вольфович носил фамилию отца – Эйдельштейн, а по достижении совершеннолетия взял фамилию первого мужа матери – Жириновский. Цель ясна – избежать участи инородца. И по другим известным причинам.

– При наличии всего этого, кто он «доктор Жириновский?»

– Действительно, почему россияне терпят такого наглого провокатора, скандалиста, хама по натуре, который безнаказанно тащит журналистку за волосы, сбивает фуражку полицейского, дерётся в Госдуме, грозится всех расстрелять, беснуется по поводу и без повода и т.п.? Жириновский с давних времен провокационных дел мастер. Это звание заслужил сполна. Но доколе ему выступать, попирая общественную мораль и закон?!

Жириновский позорит, подставляет всю Россию. Это должно быть ясно всем. Во время чеченской войны он говорил: «Если бы я был президентом России, то сбросил бы на Чечню атомную бомбу». Слышали ли это гордые сыны Кавказа?!

– Тем не менее, Жириновский популярен в России.

– Многим в России, поддающим под влияние таких провокаторов, как В. Жириновский, не дает покоя извечный «имперский

зуд». Существует международный дипломатический постулат: Нельзя вмешиваться во внутренние дела чужих суверенных стран. Всегда всем надо руководствоваться извечным золотым правилом: «Не желай другому, того, чего не желаешь себе».

Если кого-то раздражает переименование в Казахстане населенных пунктов, это право суверенного государства, справедливое искоренение колониальных имперских отличительных знаков, рудиментов прошлого. Так Россия сама сначала показала такой пример. В России также часто переименовывают населенные пункты. Никто ведь не вмешивается на этот процесс (например, Кёнигсберг – Калинин; Петроград – Ленинград – Санкт-Петербург; Сталинград – Волгоград; Свердловск – Екатеринбург и т.п.).

Во же время есть и критическое отношение к Жириновскому. Например, небезызвестный его бывший «соратник» Э. Лимонов в своей книге «Лимонов против Жириновского» писал: «Он обманывает, обманывает, шустрит... Владимир Вольфович – новое лицо будущих бед России. ...Я не склонен ни смеяться над Жириновским, ни соучаствовать в создании из него монстра и Гитлера, я вижу, что человек этот серьезно опасен России. Я воспринимаю и понимаю его как врага России (она для него лишь территория, на которой сын Вольфа будет президентом) и русских, и как против такового я обязан был против него выступить. Русские люди... Ясно, что время смутное, трудно разобраться, но все же, русские люди, вы что, ох...? Вглядитесь. Он же директор продбазы. И только».

– И в заключение ваши предложения.

– Наших чрезмерно ретивых патриотов призываю не поддаваться провокациям персон типа В.Никонова, В. Жириновского и других и вести полемику корректно, не оскорбляя русский народ, который в основной массе по-христиански добр, справедлив и честен. Отпор конкретным провокаторам необходимо давать политически взвешенно, по-научному аргументировано и строго в рамках действующих законов и международных договоров.

В.Жириновский и ранее выражал оскорбительные для Казахстана высказывания. Давно надо было нашей стране признать его «персона нон грата». Это остудило бы многих потенциальных провокаторов.

Казахстан должен резко осуждать абсурдные призывы официальных лиц любой страны, расщипывающих нарушить целостность и стабильность нашей суверенной Республики, и незамедлительно признавать таких лиц «персона нон грата» и закрыть наглухо наши границы для таких недругов навсегда.

В Конституции РК записано: «Суверенитет Республики распространяется на всю ее территорию. Государство обеспечивает целостность, неприкосновенность и неотчуждаемость своей территории. ... Запрещаются создание и деятельность общественных объединений, цели или действия которых направлены на насильственное изменение конституционного строя, нарушение целостности Республики, подрыв безопасности государства, разжигание социальной, расовой, национальной, религиозной, сословной и родовой розни, а также создание не предусмотренных законодательством военизированных формирований».

– Накипбек Кенжебаевич, большое спасибо за интервью!

Дастан ЕЛДЕС

КАК ВЫУЧИТЬ КАЗАХСКИЙ ЯЗЫК САМОСТОЯТЕЛЬНО ДОМА С НУЛЯ

Обычно желание выучить казахский язык возникает у людей, планирующих переехать или продолжить проживание в Казахстане. Если во времена СССР и в течение 5–10 лет с момента его распада в стране преимущественно говорили на русском, то с течением времени казахский язык стал доминирующим. Поговорим о том, как быстро выучить казахский язык в домашних условиях, приведем ТОП-15 полезных ресурсов для обучения и поделимся лайфхаками для максимально эффективного обучения курсов многим не хватает времени. Поэтому Info-profi.net расскажет, как выучить казахский язык в домашних условиях.

ЧТО НУЖНО ЗНАТЬ ИЗУЧАЮЩИМ КАЗАХСКИЙ ЯЗЫК

Казахский язык во многом похож на русский. В нем используется та же кириллица, однако помимо привычных носителям русского языка 33 букв алфавита в казахском есть и 9 специфических звуков — это ә, і, ө, ү, ұ, ң, ғ, қ и һ. Их написание и звучание в различных слогах необходимо заучить. Если вы планируете обучение в домашних условиях и пока не собираетесь ехать в Казахстан или плотно общаться с казахами, говорящими исключительно на своем языке, имеет смысл погрузиться в словообразование и понять, как формировалось то или иное слово.

Интересно, что казахский язык является относительно молодым. Он относится к группе тюркских и активно формировался на протяжении 14–17 веков. Этот язык имеет множество заимствований из персидского и арабского, характеризуется рядом специфических особенностей в фонетике, в частности заменой фонем «ч» и «ш». В казахском есть несколько диалектов, литературным языком принято считать северо-восточный диалект — именно на нем создавали свои произведения известный поэт Абай Кунанбаев и писатель Ибрай Алтынсарин.

ТОП-5 ЛАЙФХАКОВ ДЛЯ БЫСТРОГО И КОМФОРТНОГО ОБУЧЕНИЯ

Казахский язык имеет специфическую грамматику. Например, здесь нет местоимений, обозначающих род — все «он», «она» и «они» заменяются на «ол». Разобраться во всех грамматических тонкостях самостоятельно сложно, но вполне возможно — достаточно заниматься регулярно и обладать достаточной мотивацией для обучения. Представим 5 лайфхаков, которые обеспечат быстрое и комфортное изучение.

1. Попробуйте схему 30-45-60

Эта схема предполагает постепенное увеличение учебной нагрузки. В первую неделю вы занимаетесь по 30 минут в день, во вторую 45 и в третью 60 минут. Количество еженедельных занятий вы выбираете самостоятельно, равно как и их длительность. Желательно заниматься 3–4 раза в неделю минимум по 20–30 минут. Можете увеличить длительность уроков? Отлично. Но не перегружайте себя. Помните, что лучше заниматься по 15 минут каждый день, чем по 3 часа 1 раз в неделю.

2. Больше слушайте

Разговорный казахский язык

имеет существенные отличия от литературного. Если вы хотите преодолеть языковой барьер — старайтесь как можно больше слушать речь казахов и понимать, как они строят предложения, какие фразеологизмы и словесные обороты используют. Слушать полезно и для обнаружения в лексиконе носителей заимствованных слов — часто о них, а также об их образованных формах ничего не пишут в учебниках.

3. Заучивайте ситуативные фразы

Если вы не знаете, как выучить казахский язык самостоятельно и как можно быстрее — используйте метод туриста. Он предполагает заучивание готовых фраз для различных

ситуаций. Отличным пособием станет «Ситуативный казахский» авторства Каната Тасибекова, в котором собраны наиболее распространенные и часто употребляемые фразы. Отличное решение не только для туристов, но и для новичков, желающих освоить казахский язык в полной мере.

4. Применяйте метод ассоциаций

Используйте ассоциации и мнемонические приемы — находите созвучные русские или английские слова, чтобы быстрее запоминать сложные лексические единицы. Помимо этого старайтесь углубляться в историю языка и осознавать процессы словообразования. Так вы сможете за 1 раз заучивать не одно, а 3–7 однокоренных слов.

5. Общайтесь с носителями языка

Как быстро выучить казахский язык в домашних условиях и не тратить деньги на репетитора, если вы живете в России и не можете погрузиться в языковую среду? Используйте возможности Интернета и групп по интересам, чтобы практиковаться вместе с носителями. Это поможет быстро осваивать правила построения предложений и расширять словарный запас.

КАК БЫСТРО ВЫУЧИТЬ КАЗАХСКИЙ ЯЗЫК? 7 СПОСОБОВ СЭКОНОМИТЬ ВРЕМЯ

В ходе изучения мы часто тратим время на подготовку, поиск и отбор метода, попытки создать мотивацию из воздуха и другие ненужные вещи. Все это отнимает драгоценное время и в итоге приводит к полному нежеланию учиться. Постарайтесь не допустить этого. Применяйте 7 способов сэкономить время при изучении казахского языка:

- 1. Не страдайте вещизмом.** Вы можете начать обучение без красивых блокнотов, полного набора книг и покупки десятков методичек, стикеров, маркеров и прочего.
- 2. Не стремитесь к идеалу.** Не нужно по 2 раза переписывать написанное и стремиться идеально произносить каждое выученное слово.
- 3. Находите реальную мотивацию.** Она должна представлять собой реальную выгоду — не тратьте время на «высасывание мотивации из пальца».
- 4. Заставляйте себя зани-**

маться регулярно. Чем реже вы занимаетесь, тем больше времени уходит на повторение и попытки вспомнить пройденный материал.
- 5. Будьте прогрессивным.** Используйте мобильные приложения, сервисы и прибегайте к помощи сообществ в социальных сетях — так обучение будет более быстрым.
- 6. Ищите контакта с носителями языка.** Вы сможете учиться быстрее и эффективнее, если обеспечите регулярный контакт с носителями — общайтесь с ними как можно чаще.
- 7. Забивайте паузы учебной.** Учите новые слова и читайте статьи на казахском языке в общественном транспорте, во время обеденного перерыва и в период любых других возникающих пауз.

Сэкономить время поможет и погружение в языковую среду. Вы должны как можно чаще прибегать к просмотру фильмов, прослушиванию радио и музыки.

Если дополнить это общением со знающими родной язык казахами, то достичь базового уровня владения можно уже через 2–3 месяца.

Сэкономить время поможет и погружение в языковую среду. Вы должны как можно чаще прибегать к просмотру фильмов, прослушиванию радио и музыки.

Если дополнить это общением со знающими родной язык казахами, то достичь базового уровня владения можно уже через 2–3 месяца.

15 ЛУЧШИХ РЕСУРСОВ ДЛЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОГО ИЗУЧЕНИЯ КАЗАХСКОГО ЯЗЫКА

Мы отобрали не столько лучшие, сколько популярные ресур-

сы, которые помогут вам в изучении казахского языка. Среди них сайты, онлайн-курсы, сервисы, мобильные приложения и обучающие группы в социальных сетях. Представим ТОП-15 ресурсов для самостоятельного и быстрого изучения казахского языка в домашних условиях.

Сайты, онлайн-курсы и сервисы:

Soyle — один из наиболее удобных сервисов для изучения казахского языка. Здесь представлены лучшие методики, учебники, пособия, материалы и комплексные курсы. Сервис позволяет не только изучать лексику и грамматику, но и тренировать произношение.

Просто о сложном — русскоязычный сайт, ставший победителем во многих просветительских номинациях. Особенно эффективен при изучении грамматики и фразеологизмов — правила структурированы по категориям, а фразы разобраны носителями языка.

Казтест — система оценки уровня владения казахским языком, одобренная Правительством Республики Казахстан. Здесь можно протестировать онлайн-тестирование и понять, насколько глубоки ваши познания, чтобы скорректировать или дополнить план подготовки.

Sozdiq — объемный и предельно удобный в использовании русско-казахский словарь, который может похвастаться максимально точными переводами слов и представлением наибольшего числа их значений.

Resmihat — бесплатная платформа по обучению деловому казахскому языку. Идеально подойдет специалистам, которые работают с документами и планируют трудоустроиться в Казахстане.

Әдебиет порталы — портал со статьями, книгами, подкастами и аудио-книгами на казахском языке. Материалы здесь постоянно обновляются, поэтому стоит использовать сайт как источник интересной и актуальной информации.

Обучающие группы в социальных сетях:

Казахский язык — популярная группа в социальной сети «ВКонтакте», число активных участников которой превышает отметку в 30 000 пользователей. Здесь можно найти массу обучающих материалов и курсов, попросить совета и даже пообщаться с носителями языка.

ErkinJol — обязательно подпишитесь на это сообщество, если у

вас есть аккаунт в Instagram. Здесь регулярно выкладывают ссылки на курсы, картинки с фразеологизмами и цитатами, а также массу других полезных материалов для изучающих казахский язык.

Казахский язык KZ — канал с видео-уроками по изучению казахского языка на YouTube, который будет интересен как новичкам, так и обладающим знаниями студентам.

ОрыStar — канал в Instagram, который поможет учить казахский язык с юмором.

Bas Qosu — пожалуй, самое большое сообщество для изучения казахского языка в Facebook.

Мобильные приложения:

1. Слова бегом — хорошее приложение для расширения словарного запаса. Помогает запоминать слова с помощью визуальных ассоциаций.

Казахский для начинающих — приложение для новичков, особенно удобное для изучения алфавита и погружения в языковую среду.

Qazaq App — приложение предлагает учить казахский язык, основываясь на казахской методике. Вы узнаете интересные факты о городах Казахстана, истории и культуре страны, параллельно расширяя словарный запас.

Audiokitap — настоящая сокровищница с книгами, подкастами и массой других интересных материалов.

Обратите внимание: вы можете с легкостью найти сотни других приложений для самостоятельного изучения. Среди них программы вроде HelloTalk, которые помогают общаться с носителями, и полноценные онлайн-курсы. Выбирайте приложения и сервисы, которые удобны именно вам.

РЕЗЮМЕ

Казахский язык не самый популярный для изучения, потому обучающих ресурсов сравнительно немного. Но русскоязычным студентам гораздо проще освоить его. Прежде всего, из-за частой возможности общаться с носителями не только на казахском, но и на русском. Подберите правильную методику, используйте эффективные способы экономии времени и современные сервисы. Это позволит быстро выучить казахский язык и пройти любое тестирование.

Мария КОСИЦЫНА

КАЗАХСКИЙ УЧЕНЫЙ, ПОКОРИВШИЙ ВЕСЬ МИР. ЧТО ИЗВЕСТНО О НОМИНАНТЕ НА НОБЕЛЕВСКУЮ ПРЕМИЮ?

Это единственный казахстанец с четырьмя мировыми открытиями. Подлинная биография настоящего ученого – это история его идей. Доктор химических наук Хабибулла Оспанов – единственный ученый в истории современного Казахстана, который имеет на своем счету сразу четыре мировых открытия. А в 2011 году он был номинирован на Нобелевскую премию в области химии, передает Azattyq Rýhy. На соискание самой престижной награды его выдвинула влиятельная Международная ассоциация по водородной энергетике, находящаяся в США (Майами). В 2001 году Хабибулла Кусаинович был награжден именной платиновой медалью и занесен в книгу «Выдающиеся ученые XXI века» («Outstanding Intellectuals of the 21st Century», Кембридж, Англия).

Часто бедность научных достижений иные деятели прикрывают пышными эпитетами и длинным перечнем всякого рода почетных должностей и членств в околонучных организациях. У профессора Оспанова все наоборот – всю свою жизнь он старался избегать высоких постов и не гонялся за наградами.

К примеру, в 80-ые годы ему предлагали возглавить один из ведущих институтов Сибирского отделения наук (СО АН СССР). А это сразу открывало ему по должности путь к званию члена-корреспондента АН СССР и далее... Но он неизменно отказывался.

«На Западе главное звание ученого – это профессор, а лучшая должность – заведующий кафедрой, потому что она дает определенную степень самостоятельности и оставляет достаточно времени для занятий наукой», – пояснял он недоумевающим ученикам.

Конечно, его ученики и коллеги могут быть необъективны в оценке заслуг своего шефа. Но вот что написал выдающийся ученый, лауреат Нобелевской премии, директор Международного института физики и химии Илья Пригожин (Бельгия): «Прочитал вашу биографию. Великолепно выполненное произведение. Восхищаюсь и желаю удачи! Приглашаю читать лекции в нашем институте».

ЕДИНСТВО ЦЕЛИ

По мнению научных экспертов, Хабибулла Оспанов совершил локальную революцию – он разработал общий принцип предсказания химических реакций веществ, содержащихся в минералах на основании их термодинамических (энергетических) параметров. Сложные задачи состоят в том, что ценные металлы (скажем, золото, свинец, железо, олово, медь) находятся в составе руд в виде сложных химических соединений.

Обычно, параметры процесса подбирают в ходе экспериментов, часто «на ощупь».

Основываясь на принципе Оспанова можно заранее подобрать необходимые реагенты, вычислить скорости возможных реакций и даже очередность извлечения металлов. А это мечта каждого гидрометаллурга.

Если просто и в двух словах, то фундаментальная ценность его идеи состоит в том, что он впервые установил взаимосвязь между термодинамическими параметрами веществ и скоростью возможных химических реакций. Каждое из его четырех открытий – это частный случай общей теории профессора Оспанова.

В качестве главного параметра он ввел новую термодинамическую функцию – среднюю атомную энергию образования Гиббса.

Как написал в отзыве к биографии Хабибуллы Кусаиновича один из ведущих ученых Союза в области химической термодинамики профессор Юрий Харитонов, «введение в научный обиход понятия приведенного значения изменения энергии Гиббса химической реакции (химическое сродство позволяет прогнозировать эффективность действия растворяющего реагента для вскрытия труднорастворимого минерала. А также предсказывать последовательность прохождения конкурирующих реакций, протекающих на границе раздела твердое тело-жидкость, при переработке минерального сырья гидрохимическим методом (гидрометаллургия, химическое обогащение, химическая технология)».

По мнению профессора Харитонova, «книга рассматриваемого направления – первая ... в мировой литературе».

И все же: почему идею можно

назвать революционной? Дело в том, что до открытий профессора Оспанова считалось, что кинетика (наука о скорости химических реакций) и термодинамика не связаны между собой. Никто в мире – скажем это с гордостью – до профессора Оспанова не смог установить количественные закономерности между скоростью химреакций и термодинамическими функциями реагентов.

Именно по этой причине еще в советское время его теория (она была создана им еще в начале 80-ых годов), долгое время не признавалась научным сообществом. И мы, его ученики, этому свидетели. Более того, некоторые физхимики откровенно посмеивались: «Этого

не может быть потому, что этого не может быть никогда». Увы, таков путь большинства по-настоящему революционных идей.

Поясним, научным открытием называют установление новых закономерностей, коренным образом меняющих представления о природе.

«Чтоб удивиться, достаточно одной минуты; чтобы сделать удивительную вещь, нужны многие годы», – точно сказал Гельвеций.

Развивая свою теорию, подкрепляя ее сотнями экспериментов, созданием десятков новых технологий, изобретений, автор упорно как танк избирался к цели. И в 2000-ые годы научный мир наконец прозрел и признал правоту его концепции. В 2003, 2004, 2009 и 2013 годах он был награжден за свои открытия Международной академией авторов научных открытий и изобретений тремя золотыми и одной серебряной медалью.

Касаясь прикладной стороны теории профессора Оспанова, можно сказать – это ключ в управлении сложными физико-химическими

процессами с наименьшими затратами времени и сырья.

В 2007 году за свою «Теорию управления физико-химическими процессами, протекающими на границе раздела твердое тело – жидкость» Хабибулла Кусаинович был награжден общенациональной независимой премией «Платиновый Тарлан» в номинации «Наука».

НАУКА И ЖИЗНЬ

Все, кто был знаком с ХК (так Хабибулла Кусаиновича за глаза обычно называют ученики), отмечают его главное свойство – это генератор идей. Таким он остается и в свои 88 лет. Его коллеги в шутку называют профессора Оспанова

вечным двигателем химии – за неистощимую страсть к науке.

Хабибулла Кусаинович родился в 1932 году в с. Торайгыр Баянаульского района Павлодарской области. Баянаул, как известно, дал нашей стране целую плеяду выдающихся ученых и культурных деятелей. К примеру, Каныш Сатпаев – создатель металлогенетической карты РК, основатель Академии наук, выдающийся гидроэнергетик Шафик Шокин, первый крупный химик-казах Абыкен Бектуров, мэтр историографии Алькей Маргулан, основатель «Казахфильма» Шакен Айманов, поэт Султанмахмуд Торайгыров и многие другие.

Лучший двигатель науки – это любопытство, помноженное на целеустремленный труд. Начав свой трудовой путь в Александровском руднике разнорабочим в годы войны, к зрелому возрасту Хабибулла Кусаинович благодаря своей способности смотреть на привычные вещи под новым углом и не бояться авторитетов получил все сопутствующие награды ученого – открытия, мировое признание, ученики. Как

говорят американцы – это «self-made man» – человек, сделавший себя сам. Про его многочисленные правительственные и научные награды, титулы, мы, как и обещали, не будем писать.

Своими же учителями профессор Оспанов считает светлой памяти ученых Батырбека Беремжанова, Михаила Карапетьянца, Зою Рождественскую.

Хабибулла Кусаинович создал собственную научную школу, под его руководством защищены десятки кандидатских и семь докторских диссертаций. Также им опубликовано свыше 1 200 научных трудов. В том числе получено свыше 130-ти авторских свидетельств на изобретения, патенты, четыре научных открытия. Плюс 20 научных монографий, 5 из которых изданы в Англии, две – в Германии, одно – в России.

«Профессора Хабибуллу Кусаиновича Оспанова можно по праву назвать живым классиком нашей науки. Он основал два крупных научных направления в области физической химии, связанных с новыми принципами разработки минерального сырья.

Помимо фундаментальных направлений, многие его работы имеют прикладное значение. В советское время ряд изобретений профессора Оспанова был внедрен на заводе и фабриках. В целом это 23 технологий, из них 10 с грифом «совершенно секретно» – на предприятиях военно-промышленного комплекса СССР. Это говорит о чрезвычайной полезности его работы. Он также автор четырех международных открытий. Об огромном международном авторитете Хабибуллы Кусаиновича говорит тот факт, что его выдвигали на Нобелевскую премию по химии.

И сегодня, несмотря на свой солидный возраст, ученый до сих пор активно занимается наукой – за последние 5 лет он получил три патента США.

Всю научную жизнь он трудился в своей alma-mater – КазНУ, и мы гордимся, что у нас работает ученый мирового уровня. Как признание его больших заслуг я рассматриваю недавнее избрание аксакала почетным членом Национальной академии наук РК, – инновационный академик НАН РК Тлеккабул Рамазанов.

Стоит отметить, что с 1983 по 2002 годы Хабибулла Оспанов работал заведующим кафедрой физической химии и электрохимии КазГУ им. аль-Фараби, на которой он трудится поныне. Ему присвоено звание почетного заведующего данной кафедрой. Сегодня она переименована в кафедру физической химии, катализа и нефтехимии.

В последние годы работы профессор Оспанов совместно с ректором КазНУ, академиком Галимом Мутановым разработал инновационную технологию извлечения бериллия из отечественного минерального сырья. Бериллий, как известно, в основном используется в атомной энергетике. Именно эта технология защищена тремя патентами США.

«Цель научного мышления – видеть общее в частном и вечное в преходящем», – считал британский математик Альфред Уайтхед. Мы желаем аксакалу физической химии Казахстана новых научных идей.

Марк СЕВЕРЯНИН

Материалы предоставлены Алой Тусупбековой, доцентом кафедры физической химии, катализа и нефтехимии КазНУ

(Жалғасы. Басы өткен санда)

Ахаң көптің де Құраннан, мұсылманшылықтан қол үзбеуін ойласа керек, іле-шала жаңа «Әліпбиін» жарыққа шығарады. Ол – **Оқу құралы. Қазақтан басқа түркі, ғараб, фарсы сөздеріне жазылатын әріптерді үйрету үшін һәм оқуға төселту үшін тәртіп етілген. Алифбаға жалғас. Екінші кітап.** Орынбор, 1913 (52 бет). Заман талабы солай болды ма, әлде қоғамның сұранысы болмады ма, әйтеуір бұл «Әліппеге» жалғас екінші кітаптың қайталап басылғанын көрмедік. Ал бірінші кітап, нағыз «Әліппеміз» талай қайталап басылды, мол данамен жаңғырып жарияланып отырды. Күні кешеге дейін осы «Әліппемен» хат таныған ағаларымыз ортамызда жүрді. Қытайдағы қалың қазақ оны әлі

ҰЛТТЫҢ ҰЛЫ ҰСТАЗЫ

(АҒАРТУШЫНЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЕҢБЕКТЕРІ ХАҚЫНДА)

де тұтынуда. Негізінен Ахаңның «төте жазуы» ресми түрде мемлекет тарапынан 1924 жылы ғана бекітілгенмен, оны 1913-1929 жылдар аралығында барша бұқара тұтынды. Өйткені, біздің қолымызда «Оқу құралының» бірнеше басылымы бар:

- Екінші басылуы. Орынбор, 1914, 96 бет.
- Үшінші басылуы. Орынбор, 1916, 98 бет.
- Төртінші басылуы. Ташкент, 1922, 95 бет.
- Алтыншы басылуы. Орынбор, 1923, 72 бет.
- Жетінші басылуы. Орынбор, 1925, 72 бет.

Бұның сыртында қолымызға жақында түскен ерекше құнды жәдігер – Семей облыстық «Алашорда» советінің қолдауымен Алаш (Семей) қаласында жарық көрген «Оқу құралының» 1919 жылғы (40 бет) басылымы.

Сауатсыздықпен аяусыз күрес жүргізген совет үкіметі де Ахмет Байтұрсынұлының «Әліппесінен» қашып құтыла алмады. Ол енді «Сауат ашқыш. Дыбыс жолымен тәртіптелген қазақ әліп-би. Сауатсыз үлкендер үшін бірінші кітап. Орынбор, 1924» (114 бет) деп аталды. Бұл үлкендерге арналған «Сауат ашқыш» түрлі суреттерімен толықтырылып 1926 жылы Семейде (83 бет) қайта басылса, бұдан кейін «**Әліп-би. Жаңа құрал**» деген атпен 1927 жылы Қызылорда-Тәшкенде (116 бет), 1928 жылы Қызылордада (116 бет), соңғы рет 1936 жылы тағы да астана Қызылордада басылып шықты.

Әрине, бұлардың баршасының басын қосып, толық тиражын есептеген ешкім жоқ әзірге. Түркістан АССР-да жанқиярлықпен ондаған төл оқулық шығарып, халықтың көзін ашқан ағартушы Халел Досмұхамедовтің де Ахаңның еңбектерін бірнеше рет ыждағатпен, мол тиражбен Тәшкен қаласында бастырып шығарып, таратқанын есте тұтсақ, бұл «Әліппелердің» қазақ халқы үшін рухани сауабы шексіз деуге қақымыз бар.

Бұл «Әліппелер» мен «Сауат ашқыштар» (үлкендер үшін) сыртында ағартушы көптеген әдістемелік құралдар жазып, «Баяншы», «Әліппе астары», «Тіл жұмсар», «Нұсқаушы» кітаптарын шығарғанын келесі бір талдамада толықтыра кетерміз.

Сонымен, Ағартушының жазған-сызған, баспа бетін көрген жарияланымдарына сүйене отырып, оның тұтас филологиялық (тіл мен әдебиет) ілімінің эволюциясы хақында төмендегідей сатылы жүйе түзуге болады:

- Дәстүрлі араб әліпбиіндегі көптеген таңбалардың басы артық екенін сезінуі.
- Қазақ тілінің дыбыстық жүйесін (фонетикасын) ден қойып зерттеуі.
- Қазақ тіліндегі үндестік заңдылығын

(сингармонизм) танып-білуі.

- «Бір дыбыс – бір таңба» немесе керісінше «бір таңба – бір дыбыс» принципіне тоқталуы.

- Қазақ әліпбиін (алфавитін) жаңаша түзуі.

- «Дәйекше» таңбасын ойлап табуы.

- Жаңа оқу әдісі (усул сотие) жолымен тәртіп етілген тұңғыш қазақша «Әліппе» – «Оқу құралының» жазуы.

- «Оқу құралының» «Қазақтан басқа түркі, ғараб, фарсы сөздеріне жазылатын хәріптерді үйрету үшін» «Әліппеге» жалғас екінші кітабын жарыққа шығаруы.

- Үлкендер үшін төте жазулы «Сауат ашқышты» дайындауы.

- Қазақ мектебінің мұғалімдері үшін қосымша «Баяншы», «Әліппе астары», «Тіл жұмсар», «Нұсқаушы», «Оқу құралы» (Хрестоматия. Т.Шонановпен бірге, үш басылым көрген) сынды әдістемелі құралдар құрастырғаны.

- «Тіл – құрал» атты үш кітаптан тұратын (Фонетика, Морфология және Синтаксис) қазақ грамматикасын түзуі.

- «Әдебиет танытқыш» (Ташкент, 1926) атты қазақ әдебиеттануы мен фольклоры бойынша оқулық жазып, бастыруы.

- Көп еңбектерінің («Қазақ тілінің теориясы», «Мәдениет тарихы») қолды болуы және мол мұрасының тиянықты іздестірілмеуі.

Бір марқаятынымыз – ұлттың ұлы ұстазы қазақ топырағында алғаш дүниеге келген біз ізденісті ғашар еңбектерінде әрбір ғылыми ұғым-түсінікке атаулық мән беріліп, қазақ тіл білімі мен әдебиеттануының тұтас терминдік жүйесін қалыптастырды.

Ұлы Мұхаң – Мұхтар Әуезов ғасыр басында: «Ахаң соңғы жылдары уақытының бәрін қазақтың мектебіне сарып қылып, істеген ісі де, жазған жазуы да жалғыз соған арналған... Ахаң ашқан қазақ мектебі, Ахаң түрлеген ана тілі, Ахаң салған әдебиеттегі елшілдік ұран... өнер-білім, саясат жолындағы қажымаған қайраты, біз ұмытсақ та, тарих ұмытпайтын істер болатын», – деп заманауи бағасын берген-тұғын. Ағартушының осы ерен еңбегін біз қалайша ұмытамыз?! Ұлы ұстаздың «Оқусыз [бүгінше айтсақ, «білімсіз»] халық оның бай болса да, біраз жылдардан кейін анық байлығы өнерді халықтардың қолына көшеді» деген көрегендігінен қорытынды шығара алдық па?! Алаш көсемінің «Олжалы жерде үлестен қалғанымыз, жоралы жерде жолдан қағылғанымыз – бәрі надандық кесепаты» дегені алдымыздан шығып жүрмей ме?! Тағы да Ахаң айтады: «Қазақтар білімді адам жоқ емес, көп; бірақ солардың көбі бар білімін халалға емес, харамға жұмсап ғадеттенген». Ойланайық, ағайын! Әсіресе, бүгінгі білім күні баламыз көзін «Әліппемен» тырнап аша ма, әлде кіндігімен «Букварьға»

байлана ма?! Бүгінгі күннің ең ауыр, ең салмақты сұрағы осы болса керек...

Бір ғасыр бұрын өзі шығарып отырған «Қазақ» газетінде Ахаң – Ахмет Байтұрсынұлы жалпақ қазаққа жар салады: «Қазақ бастауыш мектебі қандай боларға керек? Бұл туралы ашылып пікір айтылған жоқ. Петербургта болатын мұсылман кеңесінде мектеп мәселелері қаралса, оған қазақтан баратын адамдар қазаққа қандай мектеп керек екендігін біліп барарға тиіс. Сондықтан «Қазақ» өз пікірін айтып, жұрт құлағына салмақшы» («Қазақ» газеті, 1914, №61, 9 май).

Шынында да, «Қазақ бастауыш мектебі қандай боларға керек?». Мына көпке келген індет, пандемия тұсында бастауыш мектебіміздің халі нешік? Алты-жеті жасар балапан ұстаздың алдын көрмесе, партаға отырмаса, қалайша қолына қалам алып дағдыланбақ? Бір сыныпта он бала ғана отырып оқысын деген үкімет бұйрығын орындауға сол үкіметтің қауқары жетер ме? Оны орындау үшін топырлап бестен-оннан ашылып жатқан бастауыш сыныптардың мұғалім саны да (яғни, төленер айлық) төрт есе, оқу орны да (яғни, ғымарат) төрт есе ұлғаймақшы. Екі ауысыммен оқуды әуірім деп игеріп отырған білім беру мекемелері бір сәтте төтеннен келген төрт есе ауыртпашылықты көтере алар ма?..

2. БАСТАУЫШ МЕКТЕП

Бұрынғы қазақ мектебі, дала төсіндегі оқу-ағарту жай-күйі дегенде ойымызға тиянақты ештеңе келе қоймайды. Әрі кетсе, «революцияға дейін қазақтың екі-ақ пайызы сауатты болған» деген жаттанды цифр-цитата, болмаса бала оқытқанда қолынан таяғы түспейтін надандау молда бейнесі көз алдымызға келеді.

Көшпелі қазақ қоғамындағы мектебі жайындағы орыс мұрағаттарындағы алғашқы деректер XIX ғасырдың екінші жартысына сілтейді. Яғни 1850-ші жылдардан бергі қырдағы оқу туралы там-тұмдап біле бастаймыз. Жалпы қазаққа өткен ғасырларда тәртіпті бастауыш мектеп екі түрлі болған: бірі – «мактап» (яғни, мектеп), екіншісі – «үшкөш» (яғни, школа). Өйткені, Ахаң жазады: «Осы кезде қазақ балалары оқуды екі түрлі бастап жүр. Біреулері оқуды ауылдағы мектептен бастайды, екіншілері ел ішіндегі орыс школасынан бастайды. Солай болған соң, қазақтың қазіргі бастауыш мектептері осылар дейміз».

Тәжірибелі мұғалім, педучилищені басқарып отырған ұстаздардың ұстазы Ахаң ғасыр басында-ақ қазаққа керек бастауыш мектептің жөн-жобасын ойластырып, құрылымын айқындап берген. Оның ойынша ұнамды бастауыш мектеп мынау:

- Бастауыш мектептер оқуы қазақ үшін 5 жыл боларға керек.

- Әуелгі үш жылда балалар кілең қазақша оқуы керек.

- Соңғы екі жылда кілең орысша оқу керек [Бұл арада Ресей қол астындағы қазақ қамы жатқанын ескеру керек. – Ә.Ф.]

Қазақ бастауыш мектебі екі түрлі болады:

- Қала болған жерлерде [отырықшы қазақтар. – Ә.Ф.], қыстауы жиын жерлерде *келіп оқитын мектептер*.

- Сирек-сирек отырған жерлерде *жатып оқитын мектептер* [интернат үлгісіндегі болса керек. – Ә.Ф.]

Сондай-ақ, болашақ бастауыш қазақ мектебі *қыр мектебі* және *қала мектебі* болып ажыратылады. Қыр мектебінің өзі *ауыл мектебі* және *болыс мектебі* деп бөлінеді.

- Ауыл мектебі кілең қазақ тілінде оқылатын үш жылдық.

- Болыс мектебінде кілең орысша оқылатын екі жыл.

- Болыс мектебіне ауыл мектептерін бітіргендер алынады.

- Қала мектебі қаланың үлкендігіне қарай үш жылдық және бес жылдық оқулы болады.

Одан әрі ағартушы «бастауыш мектепте кілең қазақ тілінде үйретілетін нәрселер» деп мыналарды атайды:

- оқу, жазу, дін, ұлт тілі, ұлт тарихы, есеп, жағрафия, шаруа-кәсіп және жаратылыс жайы.

Бұл пәндер, сірә, сол заманның ең басты үйретілер білім бастаулары болса керек. Көріп отырғанымыздай, Ахаң бастауыш мектептің өзінде (бүгінгі оғеште ұғынсаң) ұлт тарихы, шаруа-кәсіпті оқытуды ұсынады. Сонымен бірге ол бастауыш мектептің кілең орысша оқитын екі жылындағы білім аясы гимназияның не реальный [кәсіби – Ә.Ф.] мектептердің төменгі кластарына түсіп, жалғастыруға жарамды болуы керек дейді. Оған, әрине, бастауыш мектепте оқылатын шаруа-кәсіп пен жаратылыс жайы [табиғат тану – Ә.Ф.] көмек болары сөзсіз.

Осындай жөн-жоба түзген Ахаң «бастауыш мектептер осындай болса, бұлардан әрі мұсылманша я орысша оқыту үшін қазақ балаларының бастауыш мектепте үйренген білімі негіз болуға жарайды» деп түйіндейді.

Алты жыл ауыл мектебінде міндетті мұғалімдік борышын атқарған А.Байтұрсынұлының, әрине, оларға көңілі тола қоймайды: «Осы күнгі ауыл мектептерін мектеп деп айтарлық емес. Оқуға керек құрал жоқ, оқыта білетін мұғалімдер аз». Әйтсе де сол аздың өзіне зар болып қалармын дегендей, ағартушы іле-шала әлі аяғынан тұра алмай жатқан ауыл мектебін әділ бағалап, «ақтап» та алады: «Сонда да қазақша хат білушілердің проценті мұжықтардан жоғары. Осы күнгі хат жаза білетін қазақтардан бастап, газета, журнал, кітап шығарып жатқандарымыздың бәрі сондай мектептен оқып, хат танып, жазу үйреніп шыққандар». Бұдан керек-жарағы толықпаған, жүйелі қалыпқа түспеген бұл бастауыш мектептердің Алаш баласы үшін аса қымбат қазына, артқы дүниеге артықша із қалдырар мирас екенін көрмек. Өйткені, ол – қазақша оқытатын, қазақша тәрбие-тәлім беретін **қазақ мектебі** болатын. Дана Ахаң да оны мақтаныш етеді: «Бұл мектептің халыққа жақындығы – балалар білімді **ана тілімен** үйренгендігі».

Осынау 1914 жылғы тасқа басылған жолдарды оқығанда көкіреңді шер қауып, көзіңе өксікті жас келеді. Отыз жылда есі кірмеген ағайындардың, балалары нағыз орыс мектебінде, болмаса бір замандарда «руско-киргизская туземная школа» атанған, бүгінгі тонын айналдырған аралас мектепте оқып жатқан қандастардың алғы күндерді ойламайтындығына, бүгіннен-ақ ұлттың болашағына балта шауып жатқанына күйінесіз. Бір кезде «санымыз аз» дедік, «қазақ мектебінің сапасы нашар» дедік, әл ендігімізге жол болсын!.. Орыс мектебіне тісіміз батпағанның өзінде, дүбәра аралас мектептен арылуымызға кім кедергі?.. Қанға сіңген қаныпезер сылтау – Мәскеу ме?! Жоқ, ағайын, жақсылық көрсем де өзімнен, жамандық көрсем де өзімнен...

(Жалғасы бар)

Ғарифолла ӘНЕС,
профессор

			Мұхаммед ...		Нью-тон	Кетчуп			Мөрмөр (орыс)				Туымтық атауы
Абу-....	Кама-жай		Грек өріні	Туған шеше	Темекі маркасы	Өсемдеу (син)	Радио арна	Ағылшын "мырзасы"	Кір жуу ұнтағы	До, ... ми	Куаныш (син.)	Телеарна	
Қала (және)	Катар астанасы	Юни-терсерігі	... жағал		Өкениң өкесі		Көлік түрі		Жожа (син)	Мылтық ұшы			
			Жинал	Одиссей отаны	Жоржик ...		Жаңбыр нөсері	Түспал	... по-годи	Қарасқыр		Ақша түрі	Тік ұшақ маркасы
	Кавказ ет тағамы	Жағалау (син)			Та, ...		Рас (син)			Авария (қысқ)		Серке	
				Ағылшын әйелі	Ева		Му-... (көмшит)		Кір жуу ұнтағы				Коньяк маркасы
	Колка ауруы	Грузин ақшасы	Алма (ант)		... те, да, де			... Турман	Келісім (син)	Қырғызша жыр		Ұшақ маркасы	
Көп (син)			Кел (ант)							Кожек			
Молда	Ишкен адам		Мадак өлең					Тіл	Көне Рим тивны	... - ауыр	Крисе ... (өңш)		
		Папирус қайығы		Телефон жүйесі	Сібір ұлты				Кекілбаев	Намыс (син)		Будда	Заманына қарап барайсың ...
	Танк маркасы	Жеті қазының бірі		Ұлттық тағам	Заң тармағы				Күресак	Вич			Бөлке
	... Ионович (топ модель)	Ұшақ	Егу (син.)						Жаз ...	Томас Морлімі	Алан (син)		
			Тик ...		Копиретін ішімдік	... Мария	Орыс әйел есімі	Жұмағұлова	Жер өлшемі		Аяқ исі	"...-ия"	
Саз стилі	Мент жорығы	Өркендеу, өсу (ән)	... Христин Андерсен	Шіркеудің өңілі		Картондан жасалған тағам			Өзен	...-зү ету	Зер	Кес (син)	Қойшы монғол
			Амансыз ...?		Сызықша (орыс)		Автомат белгісі		Жұрнақ		Бал беруші		...-жөні
	Дин сөз				... банк		Шаруа (син)	Ким ... Сен		Ұшақ маркасы	Соңғы нота		
				Корей ақыны			Табан таңбасы		... Байзақов			Алмас	Есім
Жан Батист ...	Шығу тегі		Мен, ... ол		Үлгі-лік снықшы	"... ру-лем"		Брюс ...		Арлы (син)			

Жүгіртпе жол:
«Бүгінде елімізде түрлі ойынханалар жабылғаннан кейін кейбір әкімдер «Жол картасын» ойнап, кәдімгідей ақша ұтып жүр екен».

Дайындаған: Қажымұқан ҒАБДOLЛА

Ұшаққа неге найзағай түспейді?

Ұшаққа найзағай түспейді емес, түседі. Бірақ ұшақтың өзіне не қаңқасына еш зиянын тигізбейді. Алып апатқа ұшырамайды. Мұндай апат осыдан 20 жыл бұрын 2000 жылы Қытайда болған. Содан бері ұшақтың қаңқасы түзетуден өткізіліп, найзағайдан тиімді қорғанудың тәсілдері қолданылды.

Көбіне найзағай ұшаққа бұлт арасымен – электр тоғымен зарядталып тұрған бұлтқа жолығып қалғанда түседі. Ұшақ екі бұлттың немесе бұлт пен жердің арасындағы электрдің зарядталып өтуіне өткел болады. Найзағай алдымен ұшақтың қанаты не тұмсығы сынды сүйір бұрышына келіп түседі де, ұшақ аппаратының сыртымен «сырғып» басқа сүйір жерінен (мәселен, құйрығынан) «шығып» кетеді.

Ұшақтың найзағай жанасқан жері жарқ етеді: өйткені ауа молекуласы иондалып ұшқын шығарады.

Ұшақтың корпусы алюминийден жасалады. Алюминий электр тоғын жақсы өткізеді. Ал ұшақтың басқа бөліктері – фюзеляжы алюминиймен араластырылған электр зарядын өткізе алатын композитті металдармен қорытылып құрастырылады. Композитті металдар зарядталған электр бөлшектерін мүлт жібермей оңай өткізеді.

Ал найзағай түскен ұшақ бөлігінде аздаған қара дақ пен із, күйік қалады.

Ондай дақ пен күйік 1 миллиметрден аспайды.

Ұшақтың сырты қалың металмен қапалады. Сондықтан найзағай ұшақтың жалпы күйіне зиян келтірмейді.

Оның үстіне ұшақта алды-артына найзағай өткізгіш, жиналып қалған статикалық күшті босатып жіберетін арнайы бөлшектер болады. Олар да найзағайды ұшақ бойымен өткізіп жіберуге көмектеседі.

massaget.kz

ӘЗІЛ-ШЫНЫ АРАЛАС

– Әйелдер, негізінен, үндемейтін, біртоға еркектерді жақсы көреді.
– Неге?
– Өйткені олардың тымтырыс отырғанын «мені тыңдап отыр» деп ұғады...

Сән үлгісін көрсететін журналды оқып отырған әйелі күйеуіне:
– Жаным, биыл түймесіз костюммен жүру сәнге айналады екен.
– Жақсы болды, демек, мен саған үйленген 15 жыл бойы сәнді киінген екенмін ғой...

Жолда кездейсоқ кездесіп қалған екі бастық:
– Сен қарамағыңдағы қызметкерлеріңе айлық беріп жүрсің бе?
– Жоқ.
– Мен де беріп жүрген жоқпын. Сонда да олар жұмысқа келіп жүр.
– Менің қызметкерлерімнің де көңілі қалмайды екен. Мүмкін жұмысқа күнделікті кіргендері үшін ақша төлеткізіп отырамыз.
Содан қызымдарына кіру үшін ақша төлейтін болды. Араға бір апта салып әлгі екі бастық қайта жолығады.
– Қалай? Қызметкерлерің әлі жұмысқа келіп жүр ме?
– Аха, олар енді үнемдеуге кірісті.
– Сонда қалай?
– Дүйсенбі күні ертеңгісін келгеннен кейін жұма күні бірақ шығады.

Екі кемпір әңгімелесіп отыр екен.
– Айтпақшы, келін түсіріпсің, құтты болсын! Келінің қалай екен?
– Ой, айтпа! Келінім сондай пысық болып шықты. Ертеңгі сағат 5-те тұрады, содан тынбай түнгі 12-де бірақ ұйықтайды.
– Айтқандай, қызың да тұрсаңшы, құтты болсын! Жағдайы қалай екен?
– Ойбу! Айта көрме! Ол қызым сорлап қалды ғой. Ертеңгі сағат 5-те тұрып, түнгі 12-де бірақ жатады екен.

№1 санында шыққан сөзжұмбақтың жауабы

С	А	Б	А	Л	А	Қ		Е	А	А
Т	Қ		Ы	Д	Ы	Р	А	У	А	Қ
А	Ы	Ғ	Ы	Р		К	О	Т	Л	Е
Я	С	И	Р		Л	А	З	Е	Р	И
	С	Ы	П	С	Ы	Ң		Т	Ұ	М
А	А	Е		Ы	С	А		И	А	
Т	Ұ	Т	Ы	Н	У		З	А	Р	А
О	А	С	А	Ф	А	Р		И	Я	
С	Е	Й	Ф		И		Қ	Ы	М	Б
Н	А	Қ	С	У			Е	С	А	У
А	Ж	А	Р		С	Ұ	Л	У	Л	Ы
А	А	С	А	Т		А		Н	А	Н
Т	Р	У	Б	А	К	К	О	Р	Д	О
	Р	Л	У	В	Р		С	А	П	Т
Г	Р	А	М	М		У	А	Т	У	А
И	Н	А	Р	Ы	З		А	Ш	А	Р
Т	Я	Ә		О	М	П		А	Ш	Ы
А	Р	А	Л	А	С	А		У	К	І
Р		Т	И	І	Н		А	М	О	А
А	Й	Н	А	Л	М	А		Р	В	А
										Р

Адыраспанның емдік қасиеті

Адыраспан көпжылдық шөптектес өсімдік. Сортаң топырақты жерлерде өседі. Түйетабан тұқымдасына жатады. Биік сабақтарында үшкір жапырақтары 3-5-тен кезектесе орналасқан. Гүлдері ірі сары, бір-бірден сабақтарының ұштарында болады. Жемістері үш ұялы, қалқасы бар. Маусым, тамыз айларында гүлдейді.

Адыраспанның жемісін, гүлін, жапырағын, сабағын және тамырын гарлин алкалоидын алу үшін қолданады. Жерден жоғары бөлігінде гармалин, гарман және пеганин деген алкалоидтар бар.

Адыраспанның ұрығында қыздық пигмент те бар. Тұз қышқылды гарлинді парниксон ауруын емдеуге, суық тиіп ауырғанда, безгекті емдеуге қолданады. Құяң, қышыма ауруларын емдеу үшін адыраспанның шөбінен ванна дайындап, соған түседі.

Қытай сағатына 350 км жылдамдықпен қозғалатын жүк пойызын құрастырды

Таншан локомотив зауыты сағатына 350 км жылдамдықпен жүретін жүк пойызын жасап шығарды. Бұл туралы Синьхуа агенттігі мәлімдеді.

Қытай осындай жылдамдықпен жүк тасымалдауды жүзеге асырған әлемдегі бірінші ел болды, бұл Қытайдың теміржол жабдықтары саласындағы тәуелсіз инновациялық мүмкіндіктерінің айтарлықтай жақсарғанын білдіреді. Локомотивтің пішіні

қытайдың бекіре балығы түрінде жасалған, бұл оның аэродинамикалық қасиеттерін жақсартады. Пойызды дамытуда UWB кең жолақты байланыс технологиясы, мобильді деректерді беру желісі және Weidou навигациялық жүйесі қолданылды. Аталмыш пойыз жүкті алыс қашықтыққа жеткізу үшін қолданылады. massaget.kz

■ ЖАҢА КІТАП

«ПОЛЕМИКАЛЫҚ ЭКОНОМИКА» ОҚЫРМАНҒА ЖОЛ ТАРТТЫ

«Ақ жолдың» республикалық штабында «Полемикалық экономика» жинағының тұсаукесері өтті.

«Ақ жол» сайлауалды бағдарламасын іске асыру жөніндегі 2016 жылғы жұмысы, оның парламенттік фракциясының қызметі туралы материалдар жинағы екі бөлімнен тұратын жинақ ретінде жарық көрді. Жинақта «Ақ жол» партиясының төрағасы Азат Перуашевтің сөйлеген сөздерінің, жарияланымдарының авторлық мәтіндері, фракцияның депутаттық сауалдары қамтылған.

«Ақ жол» партиясы мен оның көшбасшысының нарықтық экономиканы дамыту және жеке бизнестің мүдделерін қорғау жөніндегі қызметі басты назарда. Сонымен бірге, олар Тәуелсіздікті нығайту және демократиялық институттар арқылы ұлттық мүдделерді дамыту міндеттеріне бағынады.

Жинақта «Ақ жол» партиясының негізгі бағдарламалық бағыттарына жеке-жеке тоқталып өтілген: кәсіпкерлікті қолдау, қазақстандық қоғамды демократияландыру, сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес және т.б.

Сонымен қатар, көтерілген мәселелер бойынша оң нәтижелер бар, ал кейбір мәселелер жұмысты жалғастыруды талап етеді...

«Ақ жол» фракциясы жұмысының қорытындысы бойынша бесінші шақырылымда жарияланған осындай жинаққа қарағанда, бүгінгі жарыққа

шығарылып отырған басылымда материалдар екі есе көп. Бұл фракцияның алтыншы шақырымдағы ерекше белсенділігін көрсетеді. Кітап біздің болашақ жұмысымызда да жақсы көмекші болатынына сенімдіміз», — деп Азат Перуашев шара барысында атап өтті.

«Полемикалық экономика» жинағы экономистер мен саясаттанушыларға, қазіргі Қазақстанның мемлекеттік және экономикалық құрылыс үрдістеріне, сондай-ақ еліміздің бүгін мен болашағы танытатын әрбір адамға қызықты болады.

ДИМАШ ҚҰДАЙБЕРГЕН АҚШ президентінің инаугурациясын мерекелеу апталығына қатысады

Димаш Құдайберген Америка Құрама Штаттарында 17 қаңтар күні ба-
сталатын жаңадан сайланған АҚШ
президенті Джоозеф Байденнің инаугу-
рациясын тойлау апталығының ашылу
салтанатына қатысады.

Дәстүр бойынша бұл іс-шараны Бауыр-
лас қалалар ассоциациясы — «Sister Cities
International» ұйымы өткізеді. АҚШ-тың
жаңадан сайланған президенті Джоозеф
Байден бұл ұйымның құрметті тең төрағасы
болды. Сонымен қатар бұл іс-шараға
дипломатиялық корпуста қатысады, — деп
жазды dimashnews.com.

Коронавирус инфекциясы пандемия-
сына байланысты мереке 2021 жылдың 17
қаңтарында сағат 19:00-ден 21:00-ге дейін
(Нұр-Сұлтан уақыты бойынша сағат 6:00-
ден 8:00-ге дейін) онлайн түрде өтеді.

Вашингтонда орналасқан «Sister Cities
International» халықаралық үкіметтік емес
ұйымының негізін 1953 жылы АҚШ-тың
34-президенті Дуайт Эйзенхауэр қалаған.

Сол кезден бері АҚШ президенттері
Джон Ф. Кеннеди, үлкен Джордж Буш,
Билл Клинтон, Барак Обама және До-
нальд Трамп бұл ұйымның құрметті тең
төрағалары болды.

70-жылға жуық тарихында «Sister Cities

International» АҚШ қалалары және оның
130-дан аса мемлекеттердегі бауырлас
қалаларының өзара әрекеттесуіне байла-
нысты көптеген іс-шараларды өткізді.

Осы жылы «Sister Cities International»
сегіз мәрте «Грэмми» жүлдегері — аңызға
айналған әнші Дайон Уорвикке ұзақ жыл-
дар еткен еңбегі үшін марапат ұсынады.
Сонымен қатар, Дайон Уорвиктің әлемге
«The Weeknd» ретінде белгілі үш мәрте
«Грэмми» жүлдегері Абель Тесфаймен
бірілесіп жұмыс жасай бастағаны белгілі
болды.

«Sister Cities International» ұйымының
негізін қаланғалы және АҚШ пен Қазақ-
станның қарым-қатынасы тарихын-
да алғаш рет жаңа сайланған АҚШ
президентінің инаугурациясын тойлау
апталығын ашушы іс-шараға қазақстандық
әнші — Димаш Құдайберген қатысады.

«Sister Cities International» іс-
шарасынан бір күн бұрын, 16 қаңтарда
қазақстандық орындаушының «DIMASH
DIGITAL SHOW» атты алғашқы онлайн-
концерті өткізіледі.

Меншік иесі:
«Қазақ үні» ЖШС
ҚАЗАҚ ҮНІ
Президент –
Қаныш ЖАРЫЛҚАСЫН

Бас редактор – Құлтөлеу МҰҚАШ
Бас редактордың бірінші орынбасары –
Зейнолла АБАЖАН
Qazaquni.kz ақпарат агенттігінің
Бас редакторы – Азамат ТАСҚАРАУЛЫ
Жауапты хатшы – Гүлмира САДЫҚ

Бөлім редакторлары:
Дастан ЕЛДЕС (орыс редакциясы)
Айнұр АХМЕТ (мәдениет)
Нұржан АСАН (көркемдеуші)

АЙМАҚТАҒЫ ТІЛШІЛЕР:

Астана тілшілері:

Азамат ТАСҚАРАУЛЫ

(8-702-931-89-86)

Жасұлан ИСА

(8-776-120-19-72)

Ақмола облысы:

Бақыт СМАҒҰЛ (8-701-626-77-66)

Арқалық қаласы:

Нұрсұлтан НҮРМАН

(8-702-688-84-87)

Алматы облысы:

Айтақын БҮЛҒАҚ (8-702-239-62-99)

Мәди ИСЛАМ (8-775-119-12-13)

Мырзағали НҮРСЕЙІТ (8-701-771-6496)

Қанат БІРЖАНСАЛ (8-775-323-0850)

Батыс Қазақстан облысы:

Қажымұқан ҒАБДОЛЛА

(8-701-111-61-05)

Жезқазған қаласы:

Жанат АСАНҚАЛИ

(8-702-384-12-00, 8-707-261-20-98)

Сәтбаев қаласы:

Абдолла ДАСТАН

(8-71063) 7-20-97, 8-777-302-46-79)

Қарағанды облысы:

Ахметқали ХАЛЕНОВ (8-701-450-30-18)

Қостанай облысы:

Төлен РАМАЗАНҰЛЫ (8-701-174-06-70)

Семей қаласы:

Рахат АЛТАЙ

(8-775-998-15-39)

Түркістан облысы:

Әбдіғалпал АЙДАР

(8-702-475-75-66, 8-771-390-73-75)

Асылхан ӘЛІ (8-701-626-88-32)

Түркістан қаласы:

Әтіргүл ТӘШІМ (8-702-489-47-23)

Тарату бөлімі:

Астанада:

Жасұлан ИСА

(8-776-120-19-72)

Шымкентте:

Мүтән ИСМАЙЫЛ (8-701-692-1340),

Астанада «Алты Алаш» (87015728847)

дүңгіршіктерінде сатылады

Газет ҚР Мәдениет және ақпарат

министрлігінде 19. 12. 2012 жылы тіркелген.

Күәлік №13976-Г (Алғашқы күәлік

№1270-Г, 01. 08. 2000 жыл).

Автордың пікірі мен редакция көзқа-

расы сәйкес келе бермейтінін ескертеміз.

Қолжазбалар өңделеді және қайта-

рылмайды.

Жарнама мәтініне жарнама беруші

жауап береді.

Газеттен көшіріліп басылса, сілтеме

жасалуы шарт.

Газетте «Қазақпараттың» материалдары

пайдаланылды.

Газет «Қазақ үні» компьютер

орталығында беттелді

АЙЛЫҚ ТАРАЛЫМЫ – 60 400

ЖАЗЫЛУ ИНДЕКСІ – 65380

Редакцияның мекен-жайы:

050006, Алматы қаласы, Қалқаман-3

ықшамауданы, С. Сейітов көшесі, 11 үй

Байланыс телефоны:

8 (727) 398-57-31

E-mail: qazaquni2000@gmail.com

www.qazaquni.kz

Кезекші редактор –

Гүлмира САДЫҚ

ТОО «Қазақ үні»

БИН 000540006784

ИИК KZ50856000000385541

АҒФ АО «БанкЦентрКредит»

г. Алматы, БИК КСВКЗКХ, Кбе 17

Газет «Алматы-Болашақ» баспаханасында

басылды. Алматы қ., С. Мұқанов к., 223 б.

Көлемі: 6 баспа табақ

Ⓐ – материалдың жариялану ақысы төленген

qazaquni.kz